

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาความพึงพอใจของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้กำกับกองลูกเสือและครูผู้สอนลูกเสือต่อสภาพการจัดกิจกรรมลูกเสือ ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ได้ศึกษาเอกสารงานวิจัย โดยมีหัวข้อดังต่อไปนี้

1. ความพึงพอใจในการทำงาน
 - 1.1 ความหมายของความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน
 - 1.2 ความสำคัญของความพึงพอใจในการทำงาน
 - 1.3 องค์ประกอบที่ทำให้เกิดความพึงพอใจในการทำงาน
 - 1.4 ทฤษฎีความพึงพอใจ
2. บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา
3. ความหมาย เป้าหมาย หลักการและแนวการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
4. แนวทางการจัดกิจกรรมลูกเสือ
 - 4.1 สารสำคัญของการลูกเสือ
 - 4.2 หลักสูตรของลูกเสือ
 - 4.3 กิจกรรมลูกเสือ
5. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2544
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 6.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

ความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน

1. ความหมายของความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน

ความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน ได้มีนักบริหารนักวิชาการ ได้ให้แนวคิดและความหมายไว้มากมาย ซึ่งจะแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้เนื่องมาจากประสบการณ์และการศึกษาที่แตกต่างกัน ทำให้ความหมายของความพึงพอใจในการปฏิบัติงานแตกต่างกันไป ซึ่งพอสรุปได้ดังต่อไปนี้

มอส (Morse. 1955 : 27) ได้ให้ความหมายของความพึงพอใจไว้ว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่สามารถลดความตึงเครียดของผู้ปฏิบัติงานให้น้อยลงและความตึงเครียดนี้มีผลมาจากความต้องการของมนุษย์ เมื่อมนุษย์มีความต้องการมากจะเกิดปฏิกิริยาเรียกกร้อง ถ้าเมื่อใดความต้องการได้รับการตอบสนองความเครียดก็จะน้อยลงหรือหมดไป ทำให้เกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงานได้

วรูม (Vroom. 1964 : 99) ได้ให้ความหมายของความพึงพอใจว่า หมายถึง ทำที่หรือทัศนคติที่ดีต่องาน และขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน

ปาร์คเกอร์ และ โอเกลสบี (Parker and Oglesby. 1972 : 173) กล่าวว่า ความพึงพอใจซึ่งเป็นผลมาจากความสนใจ และทัศนคติของบุคคลที่มีต่อคุณภาพและสภาพงานนั้น ๆ

โวลแมน (Wolman. 1973 : 384) ได้นิยามความหมายของความพึงพอใจในการปฏิบัติงานว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกมีความสุขเมื่อได้รับผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย ความต้องการ หรือแรงจูงใจ

แมคคอร์มิก และ ทิฟฟิน (McCormick and Tiffin. 1974 : 298) ได้กล่าวถึงสภาพความพึงพอใจในการทำงานว่า เป็นความต้องการต่าง ๆ ที่เกิดจากการปฏิบัติหน้าที่การงานแล้วได้รับการตอบสนอง

เดวิส (Davis. 1981 : 83) ได้ให้ความหมายของความพึงพอใจในการทำงานว่า หมายถึง ความพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจของผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ระหว่างความคาดหวังของผู้ปฏิบัติงานที่มีต่องานกับผลประโยชน์ที่จะได้รับ

พงษ์จันทร์ วรรณวิจิตร (2534 : 17) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความพึงพอใจในงาน หมายถึง ทัศนคติ หรือ ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่องานที่ทำอยู่และสภาพแวดล้อมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน ความรู้สึกที่เกิดขึ้นจะทำให้บุคคลได้รับการตอบสนองความต้องการทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ซึ่งจะทำให้บุคคลเกิดความพึงพอใจในงานและทำงานบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การได้

กรองแก้ว อยู่สุข (2542 : 33) ได้ให้ความหมายของความพึงพอใจในการทำงานไว้ว่า หมายถึง ทัศนคติ โดยทั่วไปของพนักงานที่มีต่องานของเขา ถ้าเขาได้รับการปฏิบัติที่ดีตอบสนองความต้องการของเขาตามสมควร เช่น สภาพการทำงานที่มั่นคงปลอดภัย ได้เงินเดือนค่าจ้างตอบแทนเพียงพอแก่การยังชีพ ฯลฯ จะทำให้พนักงานพอใจและมีความรู้สึก (ทัศนคติ) ที่ดีต่อองค์การ

รัตนา บุรพาทกุล (2545 : 40) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความพึงพอใจในการทำงาน เป็นการวัดถึงทัศนคติโดยทั่ว ๆ ไป ของบุคคลที่มีต่องานของเขา โดยผู้ที่มีความพึงพอใจในงานสูง มีแนวโน้มที่จะทุ่มเทความพยายามในการทำงานให้แก่องค์การมากและน่าจะส่งผลถึงผลงานของ

องค์การ ขณะที่ผู้ที่มีความพึงพอใจในงานต่ำก็จะทุ่มเทต่อการทำงานน้อยลง จะเห็นว่า ผู้ที่มีความพึงพอใจในงานจะเป็นผู้ที่มีทัศนคติทางบวกกับการทำงาน ขณะที่ผู้ที่มีความไม่พอใจในงานจะมีทัศนคติในทางลบต่อองค์การ

จากความหมายดังกล่าว พอสรุปได้ว่า ความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน หมายถึง ความรู้สึกที่ดี เจตคติที่ดีต่อการปฏิบัติงาน และการที่บุคคลปฏิบัติงานด้วยความสุขจนเป็นผลให้การทำงานนั้นประสบความสำเร็จ สนองนโยบาย และบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ ในองค์กรทุกองค์กรไม่ว่าองค์กรใดก็ตาม ถ้ามีบุคลากรที่ปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ ทุกคนในองค์กรปฏิบัติงานด้วยความพึงพอใจ มีความสุขจากการได้ทำงาน องค์กรนั้นจะพัฒนาอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ดังนั้น ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรจึงจำเป็นและมีความสำคัญอย่างยิ่งที่ผู้บริหารจะต้องสร้างให้เกิดกับบุคลากรให้ได้ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพเป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศต่อไป

2. ความสำคัญของความพึงพอใจในการทำงาน

ความพึงพอใจในงาน เป็นหัวข้อเรื่องหนึ่งที่น่าสนใจในวิชาจิตวิทยาอุตสาหกรรม การที่ทำงานในองค์การธุรกิจอุตสาหกรรมไม่ประสบผล เช่น ยอดการผลิตตกต่ำ ทั้ง ๆ ที่คนทำงานเท่าเดิม คนงานขาดงาน เปลี่ยนงานบ่อยหรือมาทำงานได้แต่ทำไม่ดี ไม่เต็มความสามารถ สิ่งเหล่านี้ล้วนมีสาเหตุมาจากความพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจในงานทั้งสิ้น ดังนั้น ความพึงพอใจในงาน จึงมีความสำคัญต่อธุรกิจอุตสาหกรรมในเรื่องต่อไปนี้

2.1 ก่อให้เกิดความรับผิดชอบต่องานมากขึ้น

2.2 ก่อให้เกิดกำลังขวัญ (Morale) แก่บุคคลในองค์การ

2.3 ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงาน

2.4 เป็นยุทธวิธีการเพิ่มผลผลิต (Productivity) ให้แก่หน่วยงานวิธีหนึ่ง

2.5 ทำให้เกิดการปรับปรุงแก้ไขการบริหารเมื่อพบว่าพนักงานไม่พึงพอใจในการทำงาน

3. องค์ประกอบที่ทำให้เกิดความพึงพอใจในการทำงาน

จากการศึกษาพบว่า มีองค์ประกอบหลายประการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการทำงาน ที่มีองค์ประกอบเป็นพื้นฐานดังต่อไปนี้ (อารี เพชรผุด. ม.ป.ป. : 56)

3.1 งาน (Job) คืองานที่เขาได้ไปทำอยู่ หมายความว่า คน ๆ นั้น เขามีความชอบ ความถนัด ความสนใจในงานนั้นหรือไม่ หากเขามีความชอบ ความสนใจแล้ว ก็ย่อมจะมีความพอใจในงานนั้นสูงเป็นทุนอยู่ในขณะที่เขาทำงานไป โอกาสที่เขาจะเรียนรู้งาน รู้สิ่งใหม่ ๆ ก็มากขึ้น และสิ่งนี้หากเขาชอบอีก ก็ย่อมเพิ่มความพอใจในงานนั้นมากขึ้นไปอีกเช่นกัน

3.2 ค่าจ้าง (Wage) ค่าจ้างแรงงาน เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ทำให้เขาอยากทำงานในหน่วยงานนั้นหรือไม่ การให้ค่าจ้างแรงงานในอัตราที่เหมาะสม ก็ทำให้ผู้ทำงานพึงพอใจได้ นอกจากนี้ค่าจ้างแรงงานก็ต้องมีความยุติธรรม โดยเฉพาะในบรรดาคงงาน หรือลูกจ้างที่มีคุณสมบัติเดียวกัน

3.3 โอกาสที่ได้เลื่อนขั้นหรือเลื่อนตำแหน่ง (Promotion) พนักงานทุกคนก็ตั้งความหวังไว้กับสิ่งเหล่านี้ ผู้บังคับบัญชาต้องมีวิธีการที่ดีในการพิจารณาเพื่อความยุติธรรม เพราะสิ่งนี้จะกระทบต่อความพึงพอใจในงานของคนงานได้

3.4 การยอมรับ (Recognition) ทั้งจากผู้บังคับบัญชา ผู้บริหารและเพื่อนร่วมงาน หากมีการยอมรับเขาขอมทำให้บุคคลเกิดความพึงพอใจในการทำงาน ดังนั้น การให้เกียรติ ให้การยอมรับ รับฟังความคิดเห็นต่อบุคคลขอมทำให้เขาเกิดความพึงพอใจได้

3.5 สภาพการทำงาน (Working condition) เป็นสภาพโดยทั่ว ๆ ไปของสถานที่ทำงาน เช่น สะอาดเป็นระเบียบกว้างขวาง โอ้โง่งที่เป็นสภาพทางกายภาพ (Physical environment) สิ่งเหล่านี้มีผลต่อความพึงพอใจ เช่นกัน

3.6 ผลประโยชน์ (Benefit) และสวัสดิการ (Services) หมายถึง สิ่งที่เขาได้รับตอบแทน นอกเหนือจากค่าจ้าง เช่น บำเหน็จ บำนาญ ค่ารักษาพยาบาล ค่าที่พัก ค่าน้ำมันรถ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ ย่อมมีผลต่อความพึงพอใจในงานได้ เช่นกัน

3.7 หัวหน้างาน หรือ ผู้บังคับบัญชา (Leader) หัวหน้านี้ มีอิทธิพลมากเช่นกัน เช่น ลักษณะของหัวหน้าเป็นแบบใด มีทักษะในการบริหารงานมากน้อยเพียงใด รู้หลักจิตวิทยา หลักมนุษยสัมพันธ์เพียงไรและเมื่อมีปัญหาหัวหน้ามีความสามารถที่จะแก้ปัญหาหรือให้คำแนะนำ ผู้ใต้บังคับบัญชาได้ดีเพียงไร

3.8 เพื่อนร่วมงาน (Co-Workers) หากมีเพื่อนร่วมงานที่ดีทำงานไปกันได้ ย่อมส่งผลทำให้เขาเกิดความพอใจในการทำงานมากขึ้น

3.9 องค์กรและการจัดการ (Organization) หมายถึง องค์กรใดที่มีชื่อเสียงการทำงานมีระบบแล้วขอมทำให้เกิดการยอมรับ ขอมทำให้ผู้ทำงานเกิดความพึงพอใจในองค์กรนั้น ส่วนการจัดการ หากองค์กรมีวิธีการจัดระบบการบริหารดีขอมสร้างความพึงพอใจในงานได้เช่นกัน จากข้อมูลดังกล่าว สามารถเขียนเป็นรูปแบบแผนภูมิความเข้าใจได้ ดังนี้

แผนภูมิที่ 1 องค์ประกอบที่ทำให้เกิดความพึงพอใจในงาน

4. ทฤษฎีความพึงพอใจ

ได้มีนักวิชาการ ได้กล่าวถึงทฤษฎีความพึงพอใจไว้ดังนี้

4.1 ทฤษฎีของเฮิร์ตเบิร์ก (Frederick Herzberg Theory) ได้กล่าวสาระสำคัญของทฤษฎีนี้คือ ความต้องการของคนที่จะหลีกเลี่ยงความไม่สบายต่าง ๆ และความเจ็บปวด (Animalistic needs) สิ่งเหล่านี้เรียกว่า Hygiene factors ต้องการที่จะเจริญเติบโตและพัฒนาทาง

ด้านจิต ความต้องการนี้จะสัมพันธ์กับสาระของงาน เช่น ความสามารถสิ่งเหล่านี้เป็นความต้องการที่เรียกว่า Motivators และเมื่อเกิดขึ้นย่อมทำให้บุคคลนั้นเกิดความพึงพอใจ ดังแผนภูมิที่ 1

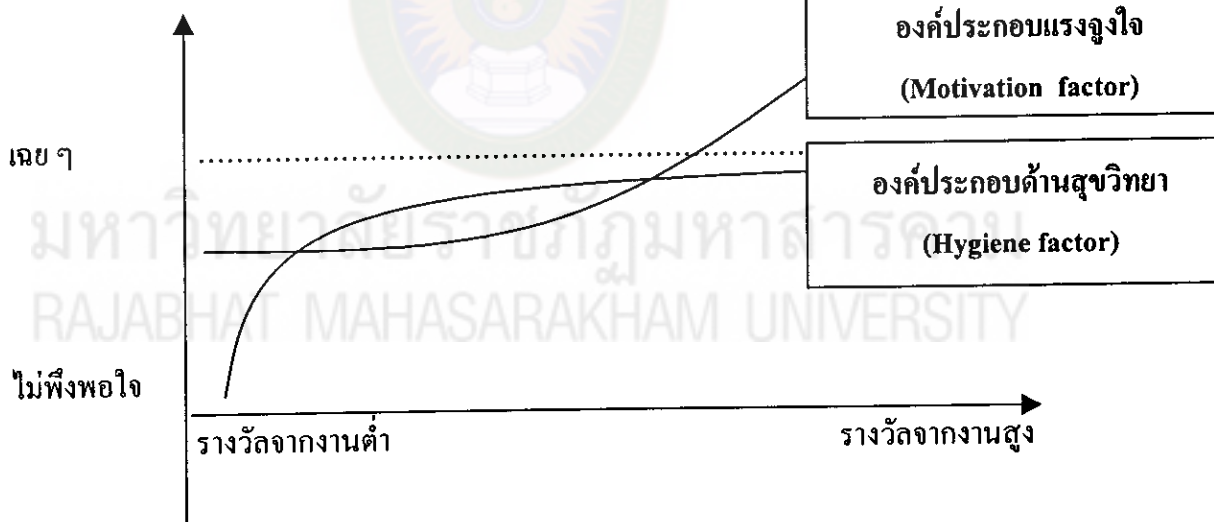
4.2 ทฤษฎีของรูม (Vroom's Theory) ในทฤษฎีดังกล่าวมีสาระสำคัญมีดังนี้ (Vroom, 1964 : 99)

4.2.1 บุคคลจะถูกกระตุ้นให้ทำอะไรนั้น เกิดจากสิ่งที่จะนำไปสู่ความพึงพอใจ หรือสนองความต้องการของเขาและความต้องการนั้นเป็นสิ่งของ

4.2.2 บุคคลจะพึงพอใจในงาน ถ้างานนั้นเป็นเครื่องมือที่จะนำไปสู่ความพึงพอใจ การกระตุ้นความพึงพอใจในงานโดยใช้รางวัลหรือสิ่งตอบแทนจะทำให้คนเกิดความพึงพอใจขึ้น

สรุปแนวคิดของรูม พบว่า ความพึงพอใจเกิดจากความพึงพอใจของเขากับการกระทำของงานที่เขาทำอยู่ ดังนั้น ตัวการกระทำ (Performance) เป็นตัวกำหนดความพึงพอใจในงานได้ ดังแผนภูมิที่ 2

ระดับความสนใจและพอใจในงาน

แผนภูมิที่ 2 ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจ

4.3 ทฤษฎีความแตกต่าง (Discrepancy Theory) มีสาระสำคัญดังนี้ (ฮารี เพชรผด. ม.ป.ป. : 101-102)

ทัศนคติอย่างเฉยไม่ใส่ใจตัวกำหนดความพึงพอใจ ความพึงพอใจเกิดจากความแตกต่างกันระหว่างความคาดหวัง (Expectation) กับรางวัล (Rewards) เช่น ถ้าบุคคลได้สิ่งตามที่เขา

คาดหวัง ก็ย่อมเกิดความพึงพอใจ ระดับความพึงพอใจจึงขึ้นอยู่กับช่องว่างระหว่างสิ่งที่ได้รับกับความคาดหวังของเขา ดังสมการ

$$S = R - E$$

ผู้สนับสนุนแนวคิดนี้ คือ ล็อก ซึ่งบอกว่า ความพึงพอใจของบุคคลขึ้นอยู่กับความแตกต่างระหว่างผลอันแท้จริงของเขาที่ได้จากงานกับผลที่เขาคาดหวังว่าจะได้ (อารี เพชรสุค. น.ป.ป. : 101; อ้างอิงมาจาก Locke, 1969)

4.4 ทฤษฎีความยุติธรรม (Emuity Theory) มีสาระสำคัญ คือ ความชอบหรือความพึงพอใจของบุคคลเกิดจากความยุติธรรม หรือความเท่าเทียมกัน หากผลที่ออกมาไม่ได้รับความเป็นธรรม ความไม่พึงพอใจก็จะเกิดขึ้น

ผู้มีแนวความคิดนี้ เช่น อาคัม ได้กล่าวว่า บุคคลจะรู้สึกว่าจะไม่ยุติธรรม ถ้าเขารู้ว่าสิ่งที่ตอบแทนจากการทำงานไม่เท่ากับคนอื่น เมื่อเกิดการเปรียบเทียบกัน หากไม่เป็นอย่างที่เขาคควรจะได้รับ ข่อมมีอิทธิพลต่อความพึงพอใจ (อารี เพชรสุค. น.ป.ป. 101 ; อ้างอิงมาจาก Adam, 1965)

ส่วน พริตชาร์ด ได้สรุปว่า ความสำคัญของความยุติธรรมไม่ขึ้นอยู่กับ การเปรียบเทียบผลกับผู้อื่นเท่านั้นยังรวมถึงผลงานที่เขาทำด้วย หากผลตอบแทนไม่คุ้มยอมเกิดความไม่ยุติธรรม ซึ่งจะก่อให้เกิดความไม่พอใจได้ (อารี เพชรสุค. น.ป.ป. 101 ; อ้างอิงมาจาก Pitchard, 1969)

โดยสรุปแล้วทั้ง 4 ทฤษฎี เกี่ยวกับความพึงพอใจนั้น ได้ชี้ให้เห็นว่า ความพึงพอใจนั้นมีสาเหตุมาจากผลของการตอบสนองต่อความต้องการทางด้านต่าง ๆ ดังนี้

ทางด้านร่างกาย ที่เรียกว่า องค์ประกอบทางด้านสุขวิทยา
ทางด้านจิตใจ ที่เรียกว่า ความต้องการแสดงออกถึงความสามารถสูงสุดของแต่ละคน (Self – actualization)

ทางด้านผลของการกระทำในงาน

ทางด้านความแตกต่าง

ทางด้านความยุติธรรม

บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา

ผู้บริหารสถานศึกษา เป็นบุคคลที่จะต้องมียุทธศาสตร์ที่สำคัญยิ่งในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของสถานศึกษา ดังนี้

1. กำหนดนโยบายและแนวทางปฏิบัติ

ผู้บริหารสถานศึกษาร่วมกับคณะกรรมการกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หรือหัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนกำหนดนโยบายและแนวทางปฏิบัติดังนี้

1.1 ศึกษาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 และ คู่มือการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามคำสั่งของกระทรวงศึกษาธิการ

1.2 กำหนดระเบียบและหลักเกณฑ์การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของสถานศึกษา

1.3 ศึกษาข้อมูล แหล่งวิทยาการการเรียนรู้ในชุมชน และท้องถิ่น

1.4 กำหนด และมอบหมายบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในสถานศึกษา

2. นิเทศและติดตาม

2.1 นิเทศและติดตามการจัดทำแผนงาน โครงการ ปฏิทินงานของหัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและอนุมัติให้ความเห็นความชอบแผนงาน / โครงการ

2.2 นิเทศ ติดตามการดำเนินงานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่องให้เป็นไปตามระเบียบ ข้อบังคับของสถานศึกษาและเป้าหมายของการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

3. ส่งเสริมสนับสนุน

3.1 ให้มีการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน

3.2 ส่งเสริมการจัดกิจกรรมที่เน้นวัฒนธรรมหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.3 สนับสนุนทรัพยากรที่เกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

3.4 ให้คำปรึกษาแก่บุคลากรที่เกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

4. ประเมินและรายงาน

4.1 รับทราบผลการประเมินพร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อเป็นประโยชน์ในการจัดกิจกรรม

4.2 รายงานการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้คณะกรรมการสถานศึกษาทราบเพื่อเป็นประโยชน์ในการจัดกิจกรรม

ความหมาย เป้าหมาย หลักการและแนวการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

1. ความหมายของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เป็นกิจกรรมที่จัดอย่างเป็นกระบวนการด้วยรูปแบบ วิธีการที่หลากหลาย ในการพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์และสังคม มุ่งส่งเสริมเจตคติ คุณค่าชีวิต ปลูกฝังคุณธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักและเข้าใจตนเอง สร้างจิตสำนึกในธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปรับตัวและปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ประเทศชาติและดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข

2. เป้าหมายการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มุ่งพัฒนาให้บุคคลรู้จักและเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ มีกระบวนการคิด มีทักษะในการดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสม และมีความสุข มีจิตสำนึกในการรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว สังคม และประเทศชาติโดยกำหนดเป้าหมายในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ดังนี้

2.1 ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่หลากหลาย เกิดความรู้ ความชำนาญทั้งวิชาการ และวิชาชีพอย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้น

2.2 ผู้เรียนค้นพบความสนใจ ความถนัดและพัฒนาความสามารถพิเศษเฉพาะตัว มองเห็นช่องทางในการสร้างงาน สร้างอาชีพในอนาคตได้อย่างเหมาะสมกับตนเอง

2.3 ผู้เรียนเห็นคุณค่าขององค์ความรู้ต่าง ๆ สามารถนำความรู้และประสบการณ์ไปใช้ในการพัฒนาตนเอง และประกอบสัมมาชีพ

2.4 ผู้เรียนพัฒนาบุคลิกภาพ เจตคติ ค่านิยมในการดำเนินชีวิต และเสริมสร้างศีลธรรม

3. หลักการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมีหลักการจัดดังนี้

3.1 มีการกำหนดวัตถุประสงค์และแนวปฏิบัติที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม

3.2 จัดให้เหมาะสมกับวัย วุฒิภาวะ ความสนใจ ความถนัดและความสามารถของผู้เรียน

3.3 บูรณาการวิชาการกับชีวิตจริงให้ผู้เรียนได้ตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

3.4 ใช้กระบวนการกลุ่มในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ฝึกให้คิดวิเคราะห์ สร้างสรรค์จินตนาการที่เป็นประโยชน์และสัมพันธ์กับชีวิตในแต่ละช่วงวัยอย่างต่อเนื่อง

3.5 จำนวนสมาชิกมีความเหมาะสมกับลักษณะของกิจกรรม

3.6 มีการกำหนดเวลาในการจัดกิจกรรมให้เหมาะสมสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ และเป้าหมายของสถานศึกษา

3.7 ผู้เรียนเป็นผู้ดำเนินการ มีครูเป็นที่ปรึกษาถือเป็นหน้าที่และงานประจำ โดยคำนึงถึงความปลอดภัย

3.8 ยึดหลักการมีส่วนร่วมโดยเปิดโอกาสให้ครู พ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กร ทั้งภาครัฐและเอกชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม

3.9 มีการประเมินผลการปฏิบัติกิจกรรมโดยวิธีการที่หลากหลายและสอดคล้องกับกิจกรรมอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยให้ถือว่าเป็นเกณฑ์การประเมินผลการผ่านช่วงชั้นเรียน

4. แนวการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนเข้าร่วมกิจกรรม โดยคำนึงถึงแนวการจัดดังนี้

4.1 การจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเกื้อกูล ส่งเสริมการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ เช่น การบูรณาการ โครงการ องค์กรความรู้จากกลุ่มสาระการเรียนรู้ เป็นต้น

4.2 จัดกิจกรรมตามความสนใจ ความถนัด ตามธรรมชาติ และความสามารถ ความต้องการของผู้เรียนและชุมชน เช่น ชมรมทางวิชาการต่าง ๆ เป็นต้น

4.3 จัดกิจกรรมเพื่อปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกในการทำประโยชน์ต่อสังคม เช่น กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด ผู้นำเพื่อประโยชน์และรักษาดินแดน เป็นต้น

4.4 จัดกิจกรรมประเภทบริการด้านต่าง ๆ ฝึกการทำงานที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม

แนวทางการจัดกิจกรรมลูกเสือ

การลูกเสือเป็นขบวนการอาสาสมัครที่ให้การศึกษแก่ประชาชนโดยถ้วนหน้า ไม่มีการแบ่งแยกและกีดกันในเรื่องเชื้อชาติ ศิพพรรณ วรณะ ตลอดจนลัทธิทางศาสนาใด ๆ ทั้งสิ้น ไม่อยู่ภายใต้อิทธิพลของการเมืองและยึดมั่นปฏิบัติตามอุดมการณ์ของผู้ให้กำเนิดลูกเสือโลกคือ ลอร์ดเบเดน โพเอลล์ (Lord Baden-Powell) อย่างแน่วแน่นมั่นคง วงการศึกษาทั่วโลกถือว่าการลูกเสือเป็นขบวนการที่ให้การศึกษแก่เด็กและเยาวชนในรูปแบบนอกระบบ

องค์การลูกเสือโลกปัจจุบันมีประเทศสมาชิก จำนวน 154 ประเทศ (พ.ศ. 2545) กิจการลูกเสือทั่วโลกสามารถดำรงอยู่ได้ด้วยความมีเอกภาพ ซึ่งเป็นแกนกลางให้ประเทศสมาชิกทั่วโลกได้พัฒนากิจการลูกเสือของตนให้มีความก้าวหน้าไปในทางเดียวกัน ดังนั้น การส่งเสริมให้เยาวชนของชาติเป็นพลเมืองที่ดี มีความรับผิดชอบต่อตนเองและประเทศชาติต้องอาศัยสาระสำคัญของการลูกเสือ

สาระสำคัญ หลักสูตรและกิจกรรมลูกเสือ

1. สาระสำคัญของการลูกเสือ

1.1 หลักการ

1.1.1 มีศาสนาเป็นหลักยึดทางจิตใจ จงรักภักดีต่อศาสนาที่ตนเคารพนับถือและพึงปฏิบัติศาสนกิจด้วยความจริงใจ

1.1.2 จงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์และประเทศชาติของตน พร้อมด้วยการส่งเสริมและสนับสนุนสันติสุขและสันติภาพ ความเข้าใจที่ดีซึ่งกันและกัน ความร่วมมือซึ่งกันและกัน นับแต่ระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับนานาชาติ

1.1.3 เข้าร่วมในการพัฒนาสังคม ยอมรับและให้ความเคารพในเกียรติ ศักดิ์ศรีของผู้อื่นและเพื่อนมนุษย์ทุกคน รวมทั้งการยอมรับและให้ความเคารพในความถูกต้องและความเป็นธรรมต่อธรรมชาติ และสรรพสิ่งทั้งหลายในโลก

1.1.4 มีความรับผิดชอบต่อการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

1.1.5 ลูกเสือทุกคนต้องยึดมั่นในคำปฏิญาณและกฎของลูกเสือ ซึ่งบัญญัติไว้ในภาษาของแต่ละประเทศตามความเหมาะสมกับวัฒนธรรมของตน โดยยึดใจความสำคัญที่ ลอร์ด เบเดน โพเอลล์ ผู้ให้กำเนิดลูกเสือโลกได้กำหนดไว้ คำปฏิญาณและกฎของลูกเสือนั้นต้องได้รับอนุมัติจากองค์การลูกเสือโลกก่อนจึงจะถือว่าเป็นคำปฏิญาณและกฎที่ถูกต้อง

1.2 วัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์ของการลูกเสือ คือ การช่วยให้เยาวชนได้รับการพัฒนาศักยภาพทางด้านร่างกาย สติปัญญา ใจดีและสังคมให้สมบูรณ์อย่างเต็มที่ เพื่อให้เป็นพลเมืองดีที่มีความรับผิดชอบและเป็นสมาชิกที่ดีของท้องถิ่น ของชาติ และของชุมชนระหว่างประเทศตามที่ธรรมนูญของลูกเสือโลกได้บัญญัติไว้

1.3 วิธีการ

วิธีการของลูกเสือ คือ ระบบการศึกษาด้วยตนเองให้เกิดความก้าวหน้าตามลำดับขั้น

โดยอาศัยคำปฏิญาณและกฎของลูกเสือ การเรียนรู้ด้วยการกระทำ ระบบหมู่ หรือ กลุ่มย่อย โดยมีผู้ใหญ่เป็นผู้แนะนำ สั่งสอน ฝึกอบรมให้มีความรับผิดชอบทีละน้อย แล้วเพิ่มความรับผิดชอบให้มากขึ้นตามลำดับอายุ ฝึกให้รู้จักปกครองตนเองจนเป็นลักษณะนิสัยประจำตัว เพื่อให้มีความสามารถพึ่งตนเองได้ เป็นผู้นำและเป็นผู้ให้ความร่วมมือที่ดี การทดสอบความก้าวหน้าตามลำดับขั้น ปรับระดับการฝึกอบรมลูกเสือให้สูงขึ้นตามระดับอายุ ระบบเครื่องหมายวิชาพิเศษ การจัดทำหลักสูตรของการฝึกอบรมเด็ก และวิชาที่เรียนให้จัดตามความสนใจของผู้เรียนเป็นหลัก เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความก้าวหน้าเป็นรายบุคคล การใช้เพลง การเล่นเกม การเล่านิทาน ฯลฯ ประกอบในการฝึกอบรมลูกเสือ พิธีการต่าง ๆ ในการฝึกอบรมลูกเสือ รวมทั้งเรื่องแบบลูกเสือตามแบบฉบับที่คณะลูกเสือแห่งชาติกำหนด เน้นเรื่องการใช้ชีวิตกลางแจ้ง ธรรมชาติศึกษา และการชุมนุมรอบกองไฟ ซึ่งเป็นหัวใจของกิจกรรมลูกเสือทุกประเภท ประเด็นสำคัญสุดของการฝึกอบรมลูกเสือคือ เน้นการฝึกทักษะที่เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิต เพื่อให้การบริการชุมชน และฝึกให้เยาวชนนิยมใช้ชีวิตกลางแจ้ง ให้สัมพันธ์กับธรรมชาติโดยใช้กิจกรรมกลางแจ้งเป็นส่วนใหญ่

เนื่องจากคณะกรรมการลูกเสือแห่งชาติได้จดทะเบียนเป็นสมาชิกองค์การลูกเสือโลก เมื่อ พ.ศ. 2465 ดังนั้น ในฐานะที่เป็นสมาชิกขององค์การลูกเสือโลกจะต้องปฏิบัติตามหลักการ วัตถุประสงค์ และวิธีการของลูกเสือตามที่องค์การลูกเสือโลกได้กำหนดอย่างเคร่งครัด

นอกจากนี้ การจัดกิจกรรมลูกเสือต้องยึดมั่นในวัตถุประสงค์ ของคณะลูกเสือแห่งชาติ ตามพระราชบัญญัติลูกเสือ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2528 (มาตรา 7) และปฏิบัติตามข้อบังคับคณะลูกเสือแห่งชาติ ว่าด้วยการปกครอง หลักสูตรและวิชาพิเศษลูกเสือ พ.ศ. 2509 ดังนี้

คณะลูกเสือแห่งชาติมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาลูกเสือทั้งทางร่างกาย สติปัญญา จิตใจ และศีลธรรมให้เป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ ช่วยสร้างสรรค์สังคมให้มีความเจริญก้าวหน้า เพื่อความสงบสุข และความมั่นคงของประเทศชาติ ตามแนวทางดังต่อไปนี้

- 1.3.1 ให้มีนิสัยในการสังเกต จดจำ เชื่อฟังและพึ่งตนเอง
- 1.3.2 ให้ซื่อสัตย์สุจริต มีระเบียบวินัย และเห็นอกเห็นใจผู้อื่น
- 1.3.3 ให้รู้จักบำเพ็ญตนเพื่อเป็นสาธารณะประโยชน์
- 1.3.4 ให้รู้จักทำการฝีมือ และฝึกฝนให้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามความเหมาะสม
- 1.3.5 ให้รู้จักรักษาและส่งเสริมจารีตประเพณีวัฒนธรรมและความมั่นคงของประเทศชาติ ทั้งนี้โดยไม่เกี่ยวข้องกับลัทธิการเมืองใด ๆ

1.4 ประเภทของลูกเสือ

ลูกเสือ ได้แก่ เยาวชนชาย หญิง อายุระหว่าง 8-23 ปี ที่รับการฝึกอบรมตามหลักสูตร วิชาลูกเสือ โดยยึดมั่นในหลักการ วิธีการ วัตถุประสงค์และวิธีการของการลูกเสือ ซึ่งอุดมการณ์ของลูกเสืออยู่ที่การปฏิบัติตามคำปฏิญาณและกฎของลูกเสือ

เพื่อความสะดวกในการฝึกอบรมและการจัดกิจกรรมลูกเสือให้บรรลุตามหลักการวิธีการ วัตถุประสงค์ของการลูกเสือ คณะลูกเสือแห่งชาติจึงได้แบ่งประเภทของลูกเสือออกเป็น 4 ประเภท โดยยึดระดับอายุของเด็กเป็นเกณฑ์ และคำนึงถึงพัฒนาการทางร่างกายและจิตใจของเด็กเป็นพื้นฐาน ในการจัดหลักสูตรและกิจกรรมในการฝึกอบรม เพื่อให้เหมาะสมกับวัยของเด็ก โดยธรรมชาติ

ลูกเสือสำรอง มีตั้งแต่อายุ 8-11 ปี การฝึกอบรมและกิจกรรมลูกเสือสำรองจะจัดให้เหมาะสมกับวัยของเด็ก โดยคำนึงถึงพัฒนาการทางด้านร่างกายและจิตใจเป็นพื้นฐาน ไม่ว่าเด็กนั้น กำลังเรียนอยู่ชั้นใด ระดับใดก็ตาม จะเป็นนักเรียนอยู่ในโรงเรียนหรือไม่เป็นนักเรียนก็ตาม

ลูกเสือสามัญ มีอายุตั้งแต่ 8-15 ปี ลูกเสือสามัญเริ่มได้รับการฝึกอบรมให้มีความรับผิดชอบมากยิ่งขึ้น เริ่มใช้ชีวิตกลางแจ้งและการผจญภัย เน้นระบบหมู่และการเป็นผู้นำ รวมทั้งการบำเพ็ญประโยชน์โดยทั่วไป

ลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ มีอายุตั้งแต่ 15-18 ปี ลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่นี้มีความรับผิดชอบสูง การฝึกอบรมและกิจกรรมเน้นเรื่องระบบหมู่ และการเป็นผู้นำในระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ฝึกการใช้ชีวิตกลางแจ้ง การผจญภัย และทักษะวิชาลูกเสือ ฝึกอบรมความรู้พื้นฐานทางวิชาชีพตามที่ถนัด รวมทั้งการบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่นมากขึ้น

ลูกเสือวิสามัญ มีอายุตั้งแต่ 17-23 ปี ลูกเสือวิสามัญเป็นวัยของคนหนุ่มสาว ดังนั้นการฝึกอบรมลูกเสือวิสามัญ จึงมุ่งที่จะเตรียมให้คนหนุ่มสาวเหล่านี้พร้อมที่จะใช้ชีวิตผู้ใหญ่อย่างถูกต้องและสมบูรณ์แบบ ให้เป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ การฝึกอบรมจะเน้นการเป็นผู้นำในระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข การวางแผนงาน โครงการ การปฏิบัติงานตามโครงการ ฝึกให้นิยมชีวิตกลางแจ้ง การให้บริการผู้อื่นและสังคมเป็นชีวิตจิตใจ

ตามพระราชบัญญัติลูกเสือ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2528 มาตรา 35 ระบุว่า ลูกเสือที่เป็นหญิงอาจใช้ชื่อเรียกว่า “เนตรนารี” หรือชื่ออื่นซึ่งได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการบริหารลูกเสือแห่งชาติ และบรรดาคำว่าลูกเสือในพระราชบัญญัตินี้ให้หมายความถึงลูกเสือที่เป็นหญิงด้วย

2. หลักสูตรของลูกเสือ

2.1 ระดับประถมศึกษา

2.1.1 จุดประสงค์

เป็นหลักสูตรที่ใช้สอนลูกเสือสำรอง (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 3) และลูกเสือสามัญ (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6) โดยหลักสูตรได้กำหนดจุดประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทางร่างกาย สติปัญญา จิตใจ และศีลธรรม ให้เป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ ช่วยสร้างสรรค์สังคมให้มีความเจริญก้าวหน้า ความสงบสุข และความมั่นคงของประเทศชาติ จึงต้องปลูกฝังให้มีคุณลักษณะ ดังนี้

- 1) มีความรู้ ความเข้าใจและสามารถปฏิบัติตามคำปฏิญาณ กฎ และคติพจน์ของลูกเสือสำรองและลูกเสือสามัญ
- 2) มีทักษะการสังเกต จดจำ การใช้เครื่องมือ การแก้ปัญหาและทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น
- 3) มีความซื่อสัตย์สุจริต มีระเบียบวินัย มีความสามัคคี เห็นอกเห็นใจผู้อื่น มีความเสียสละบำเพ็ญตนเพื่อสาธารณประโยชน์
- 4) มีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ สร้างสรรค์งานฝีมือ สนใจและพัฒนาเรื่องของธรรมชาติ

2.2.2 กิจกรรมลูกเสือสำรอง

- 1) เตรียมลูกเสือสำรอง (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1)
- 2) ลูกเสือสำรองดาวดวงที่ 1 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1)
- 3) ลูกเสือสำรองดาวดวงที่ 2 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2)
- 4) ลูกเสือสำรองดาวดวงที่ 3 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3)
- 5) เครื่องหมายวิชาพิเศษ (18 วิชา)

2.2.3 กิจกรรมลูกเสือสามัญ

- 1) ลูกเสือตรี (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4)
- 2) ลูกเสือโท (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5)
- 3) ลูกเสือเอก (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6)
- 4) เครื่องหมายวิชาพิเศษ (54 วิชา)

2.2 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

2.2.1 จุดประสงค์ลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่

เป็นหลักสูตรที่ใช้สอนลูกเสือชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 โดยหลักสูตรได้กำหนดจุดประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทางร่างกาย สติปัญญา จิตใจ และศีลธรรม ให้เป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ ช่วยสร้างสรรค์สังคมให้มีความเจริญก้าวหน้า ความสงบสุขและความมั่นคงของประเทศชาติ จึงต้องปลูกฝังให้มีคุณลักษณะ ดังนี้

- 1) มีความรู้ ความเข้าใจและสามารถปฏิบัติตามคำปฏิญาณ กฎ และคติพจน์ของลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่

2) มีทักษะการสังเกต จดจำ การใช้เครื่องมือ การแก้ปัญหา และทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น

3) มีความซื่อสัตย์สุจริต มีระเบียบวินัย มีความสามัคคี เห็นอกเห็นใจผู้อื่น มีความเสียสละ บำเพ็ญตนเพื่อสาธารณประโยชน์

4) มีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ สร้างสรรค์งานฝีมือ สนใจและพัฒนาเรื่องของธรรมชาติ

2.2.1 กิจกรรมลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่

- 1) เครื่องหมายลูกเสือโลก
- 2) เครื่องหมายลูกเสือชั้นพิเศษ
- 3) เครื่องหมายลูกเสือหลวง
- 4) เครื่องหมายวิชาพิเศษ 76 วิชา

2.3 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

ลูกเสือ เนตรนารี ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ได้แก่ หลักสูตรลูกเสือวิสามัญ ประกอบด้วยชั้นของลูกเสือวิสามัญ คือ เตรียมลูกเสือวิสามัญ (ระยะทดลอง) และลูกเสือวิสามัญ

2.3.1 กิจกรรมลูกเสือวิสามัญ

- 1) การฝึกอบบรมร่วมกันทั้งกอง
- 2) การฝึกอบบรมเพื่อรับเครื่องหมายลูกเสือโลก
- 3) การฝึกอบบรมเพื่อรับเครื่องหมายวิชาพิเศษ(11 วิชาและเครื่องหมายวิชาบูร ซึ่ง เป็นเครื่องหมายสูงสุด)
- 4) การปฏิบัติหน้าที่ในคณะกรรมการกอง หรือ พี่เลี้ยง

3. กิจกรรมลูกเสือ

การดำเนินการจัดกิจกรรมลูกเสือ จะต้องดำเนินการตามข้อบังคับของคณะลูกเสือแห่งชาติ ว่าด้วยการปกครอง หลักสูตรและวิชาพิเศษ พ.ศ. 2509 ดังนี้

3.1 หน่วยลูกเสือ

การจัดหน่วยลูกเสือโรงเรียน จัดดังนี้

3.1.1 กลุ่มลูกเสือ

3.1.2 กองลูกเสือ

3.1.3 หมู่ลูกเสือ

3.2 การเรียกชื่อกลุ่มลูกเสือและกองลูกเสือ

การเรียกชื่อกลุ่มใช้ชื่อว่า “กลุ่มลูกเสือ โรงเรียน.(ตามด้วยชื่อโรงเรียน).” ซึ่งแต่ละโรงเรียนอาจมีมากกว่า 1 กลุ่ม และกลุ่มลูกเสือจะประกอบด้วยกองลูกเสือ 1 หรือมากกว่า 1 กอง และเรียกชื่อเป็น “กองลูกเสือ...(ตามด้วยประเภทของลูกเสือและชื่อโรงเรียน)...” หากมีหลายกลุ่มหรือหลายกองก็จะตามด้วยกองที่ 1 – 2 หรือ 3

3.3 การเรียกชื่อหมู่ลูกเสือ

หมู่ลูกเสือ เรียกตามที่บัญญัติไว้ในกฎกระทรวงว่าด้วยระเบียบลูกเสือ ลูกเสือสำรองใช้หมู่สี่ ลูกเสือสามัญใช้หมู่สัตว์ ลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ใช้พระนามพระมหากษัตริย์ หรือ วีรบุรุษ วีรสตรี ลูกเสือวิสามัญใช้ลำดับเลข

3.4 รหัสของลูกเสือ

รหัสของลูกเสือ เป็นเครื่องหมายเฉพาะในวงการลูกเสือ ซึ่งลูกเสือรับรู้และเข้าใจความหมายซึ่งกันและกัน วัตถุประสงค์ของการแสดงรหัสก็เพื่อจะให้ลูกเสือรู้และเข้าใจว่า “เราเป็นพวกเดียวกัน ” วิธีแสดง ลูกเสือสำรองทำเหมือนการทำความเคารพหรือวันทยหัตถ์ ลูกเสือสามัญ ลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่และลูกเสือวิสามัญทำโดยการยกข้อศอกงอขึ้นชิดลำตัว หันฝ่ามือไปข้างหน้า สูงเสมอไหล่ ให้นิ้วหัวแม่มือกับนิ้วก้อยรวบจนติดกัน นิ้วหัวแม่มือกดทับนิ้วก้อย อีกสามนิ้วที่เหลือเหยียดขึ้นไปตรง ๆ และติดกัน นิ้วทั้งสามมีความหมายถึงคำปฏิญาณของลูกเสือ 3 ข้อ คือ

ข้อ 1 ข้าจะจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

ข้อ 2 ข้าจะช่วยเหลือผู้อื่นทุกเมื่อ

ข้อ 3 ข้าจะปฏิบัติตามกฎของลูกเสือ

3.5 โอกาสแสดงรหัส

3.5.1 เมื่อลูกเสือกล่าวคำปฏิญาณในพิธีปฏิญาณตน

3.5.2 เมื่อพบกับลูกเสือในประเทศหรือต่างประเทศเป็นการรับรู้ว่าเป็นพวกเดียวกัน

3.6 การสัมผัสมือ

การสัมผัสมือ ใช้การสัมผัสมือด้วยมือซ้าย และปฏิบัติต่อกันเช่นนี้ในหมู่ลูกเสือทั่วไป

วิธีแสดง ขึ้นมือซ้ายออกไปแล้วสัมผัสกับมือซ้ายของอีกฝ่ายหนึ่งสัมผัสกันเหมือนกับการสัมผัสมือขวาตามธรรมดา

4. กองลูกเสือ คติพจน์ คำปฏิญาณ กฎของลูกเสือ และการแสดงความเคารพ

4.1 กองลูกเสือสำรอง

ประกอบด้วยหมู่ลูกเสืออย่างน้อย 2 หมู่ และไม่เกิน 6 หมู่ หมู่หนึ่งมีลูกเสือ 4-6 คน รวมทั้งนายหมู่และรองนายหมู่ด้วย

คติพจน์ “ทำดีที่สุด” (Do Your Best)

คำปฏิญาณ

ข้าสัญญาว่า

ข้อ 1 ข้าจะจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

ข้อ 2 ข้าจะยึดมั่นในกฎของลูกเสือสำรองและบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่น

ทุกวัน

กฎของลูกเสือสำรอง

ข้อ 1 ลูกเสือสำรองทำตามลูกเสือรุ่นพี่

ข้อ 2 ลูกเสือสำรองไม่ทำตามใจตนเอง

การเคารพ วิธีแสดงความเคารพมี 2 วิธี คือ

1. แสดงความเคารพเป็นรายบุคคล ลูกเสือจะสวมหมวกหรือมิได้สวมหมวกให้ทำวันทยาหัตถ์ 2 นิ้ว คือ ยกมือขวาขึ้น หัวแม่มือกดคิ้วนางและนิ้วก้อย แยกนิ้วชี้กับนิ้วกลาง ออกเหยียดตรงเป็นรูปตัววี (V) แล้วแตะนิ้วชี้ที่กระบังหมวกต่อขอบหมวก

2. แสดงความเคารพเป็นหมู่ คือ การทำแกรนด์ซาวด์

4.2 กองลูกเสือสามัญ

ประกอบด้วยหมู่ลูกเสือ 2-6 หมู่ หมู่หนึ่งมีลูกเสือ 6-8 คน รวมทั้งนายหมู่และรองนายหมู่ด้วย

คติพจน์ “จงเตรียมพร้อม” (Be prepared)

คำปฎิญาณ

ด้วยเกียรติของข้า ข้าสัญญาว่า

ข้อ 1 ข้าจะจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

ข้อ 2 ข้าจะช่วยเหลือผู้อื่นทุกเมื่อ

ข้อ 3 ข้าจะปฏิบัติตามกฎของลูกเสือ

กฎของลูกเสือสามัญ

1. ลูกเสือน่ามีเกียรติเชื่อถือได้

ลูกเสือน่ามีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และซื่อตรง

ต่อผู้มีพระคุณ

3. ลูกเสือน่ามีหน้าที่กระทำให้เป็นประโยชน์และช่วยเหลือผู้อื่น

4. ลูกเสือเป็นมิตรของคนทุกคนและเป็นพี่น้องกับลูกเสืออื่นทั่วโลก

5. ลูกเสือเป็นผู้สุภาพเรียบร้อย

6. ลูกเสือน่ามีความเมตตา กรุณาต่อสัตว์

7. ลูกเสือเชื่อฟังคำสั่งของบิดามารดาและผู้บังคับบัญชาด้วยความเคารพ

8. ลูกเสือน่ามีใจร่าเริงและไม่ย่อท้อต่อความยากลำบาก

9. ลูกเสือเป็นผู้มัธยัสถ์

10. ลูกเสือน่าประพฤติชอบด้วย กาย วาจา ใจ

การเคารพ วิธีแสดงความเคารพมี 2 วิธี คือ

1. วันทยหัตถ์ เป็นท่าแสดงความเคารพส่วนบุคคลขณะอยู่ตามลำพัง การทำวันทยหัตถ์ให้ยกมือขวาขึ้น นิ้วหัวแม่มือกดนิ้วก้อยไว้ เขยิบคิ้วชี้ นิ้วกลาง นิ้วนางชิดกัน ให้ข้อสุดท้ายของปลายนิ้วชี้แตะที่ขอบหมวกปีกตรงหางคิ้วขวา ถ้าสวมหมวกทรงอ่อน (แบร์เรต์) ถ้ามิได้สวมหมวกใช้ปลายนิ้วชี้แตะที่หางคิ้วขวา ถ้าอยู่ในแถวผู้บังคับบัญชาลูกเสือจะเป็นผู้สั่ง เช่น “แถวตรง”

2. วันทยาวัธ หรือ เคารพท่าพลอง เป็นการแสดงความเคารพเมื่อลูกเสือถือไม้พลอง

2.1 เมื่ออยู่กับที่ลูกเสือต้องอยู่ในท่าเรียบอาวัธ คือ อยู่ในท่ายืนตรง ถือไม้พลองด้วยมือขวา โคนพลองอยู่ชิดกับเท้าขวาที่โคนนิ้วก้อย จับพลองให้อยู่ระหว่างนิ้วหัวแม่มือกับนิ้วชี้ อีก 4 นิ้ว จับไม้พลองเฉียงลงไปข้างล่าง นิ้วเรียงชิดติดกัน ปลายไม้พลองอยู่ในร่องไหล่ขวา ตั้งตรงแนบลำตัว เมื่อผู้บังคับบัญชาสั่ง “วันทยาวัธ” ให้ยกมือซ้าย (เช่นเดียวกับการแสดงรหัส) ขึ้นแตะที่ไม้พลองให้แขนซ้ายอยู่เสมอนิ้วระดับไหล่ทั้งสองข้าง เมื่อเลิกทำความเคารพ ผู้บังคับบัญชาจะสั่ง “เรียบอาวัธ” ให้ลูกเสือลดแขนซ้ายลงมาอยู่ที่เดิมโดยเร็ว

2.2 เมื่อเดินในท่าแบกพลอง ให้ลดมือซ้ายจับที่พลองเหยียดลงมาชิดกับตัว แล้วยกมือขวาทำแสดงรหัสลูกเสือไปแตะพลองให้คว่ำฝ่ามือลงข้างล่างและให้แขนขวาอยู่เสมอแนวระดับไหล่ทั้งสองข้าง ในขณะที่ทำความเคารพให้นองคูผู้รับการเคารพ

4.3 กองลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่

ประกอบด้วยหมู่ลูกเสือ 2-6 หมู่ หมู่หนึ่งมีลูกเสือ 4-8 คน รวมทั้งนายหมู่ และรองนายหมู่

คติพจน์ “มองไกล” (Look wide)

คำปฏิญาณ กฎ และการเคารพของลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ เป็นเช่นเดียวกับลูกเสือสามัญ

4.4 กองลูกเสือวิสามัญ

ประกอบด้วยลูกเสือวิสามัญอย่างน้อย 10 คน และไม่เกิน 40 คน โดยจะแบ่งออกเป็นชุดหรือหมู่ตามความต้องการก็ได้และควรมีลูกเสือวิสามัญชุดหรือหมู่ละ 4-6 คน รวมทั้งนายหมู่ และรองนายหมู่

คติพจน์ “บริการ” (Service)

คำปฏิญาณ กฎ และการเคารพของลูกเสือวิสามัญเป็นเช่นเดียวกับลูกเสือสามัญ

5. พิธีการต่าง ๆ ของลูกเสือ

5.1 พิธีการทางลูกเสือสำรอง

- 5.1.1 พิธีการทำแกรนด์ฮาวล์
- 5.1.2 พิธีเปิด - ปิดการประชุมกอง
- 5.1.3 พิธีประดับดาว - เครื่องหมายวิชาพิเศษ
- 5.1.4 พิธีส่งลูกเสือสำรอง

5.2 พิธีการทางลูกเสือสามัญ

- 5.2.1 พิธีเข้าประจำกองลูกเสือสามัญ
- 5.2.2 พิธีส่งลูกเสือสามัญ
- 5.2.3 พิธีเปิด - ปิดการประชุมกอง

5.3 พิธีการทางลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่

5.3.1 พิธีเข้าประจำกองลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่

5.3.2 พิธีส่งลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่

5.3.3 พิธีเปิด – ปิดการประชุมกอง

5.4 พิธีการทางลูกเสือวิสามัญ

5.4.1 พิธีสำรวจตัวเอง

5.4.2 พิธีรับเตรียมลูกเสือวิสามัญ

5.4.3 พิธีเข้าประจำกองลูกเสือวิสามัญ

การจัดกิจกรรมลูกเสือ

กิจกรรมลูกเสือเป็นกิจกรรมที่มุ่งปลูกฝังระเบียบวินัย กฎเกณฑ์ เพื่อการอยู่ร่วมกันในสภาพชีวิตต่าง ๆ นำไปสู่พื้นฐานการทำประโยชน์ให้แก่สังคมและวิถีชีวิตในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งกระบวนการจัดกิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี เป็นไปตามข้อกำหนดของคณะลูกเสือแห่งชาติ รวมทั้งให้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 โดยปฏิบัติตามข้อบังคับคณะลูกเสือแห่งชาติ ว่าด้วยการปกครอง หลักสูตรและวิชาพิเศษลูกเสือ พ.ศ. 2509

การจัดกิจกรรมลูกเสือ จะมีการเปิด และ ปิดประชุมกองทุกครั้ง ก่อนและหลังการปฏิบัติกิจกรรมเพื่อเป็นการฝึกความมีระเบียบวินัยในตนเอง โดยปฏิบัติตามขั้นตอนดังนี้

พิธีเปิด(เชิญธงขึ้น สวดมนต์ สงบนิ่ง ตรวจ แยก) เกมหรือเพลงทำให้เกิดความสนุกสนาน เป็นการอบอุ่นร่างกายก่อนปฏิบัติกิจกรรม อาจใช้อย่างใดอย่างหนึ่งหรือทั้งสองอย่าง ซึ่งบางครั้งไม่จำเป็นจะต้องสอดคล้องหรือสัมพันธ์กับเนื้อหาเสมอไป

การปฏิบัติกิจกรรมเน้นปฏิบัติกิจกรรมเป็นฐาน โดยใช้ระบบหมู่เพื่อสะดวกต่อการเรียน การสอนตลอดจนการควบคุมดูแล ตรวจสอบและให้คำแนะนำ แก้ไข

การเล่าเรื่องสั้น ควรเน้นเรื่องง่าย ๆ และสรุปให้เข้าใจว่ามีประโยชน์อย่างไร ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องของคุณธรรมต่าง ๆ เช่น ความสามัคคี ความซื่อสัตย์สุจริต ความเสียสละ ความกล้าหาญ อุตุน ฯลฯ

พิธีปิด (นัดหมาย ตรวจ เชิญธงลง)(กระทรวงศึกษาธิการ : 2544)

1. การวัดผลประเมินผลกิจกรรมลูกเสือ

การวัดผลประเมินผลกิจกรรมลูกเสือ มี 2 กิจกรรม คือ

1.1 กิจกรรมบังคับ เป็นการวัดผลและประเมินผลเพื่อให้ลูกเสือ เนตรนารี ผ่าน ช่วงชั้นหรือ จบหลักสูตร โดยการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและผ่านการประเมินผลตามเกณฑ์ที่ สถานศึกษากำหนด และมีการวัดผลตลอดภาคเรียน โดยการ

1.1.1 สังเกตความสนใจ การเข้าร่วมกิจกรรม

1.1.2 ชักถาม

1.1.3 การทดสอบทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ

1.2 วิชาพิเศษ เป็นการวัดและประเมินผลในแต่ละวิชา โดยการทดสอบทั้งภาค ทฤษฎีและภาคปฏิบัติ และใช้เกณฑ์การประเมินผล ดังนี้

1.2.1 ผ่าน (ผ)

1.2.2 ไม่ผ่าน (มผ)

2. กิจกรรมการอยู่ค่ายพักแรมของลูกเสือ เนตรนารี

2.1 การอยู่ค่ายพักแรม เป็นหัวใจของการลูกเสือ ลูกเสือทุกคนต่างก็มีโอกาสที่จะอยู่ค่าย พักแรมตามข้อบังคับของคณะลูกเสือแห่งชาติ ว่าด้วยการปกครอง หลักสูตรและวิชาพิเศษลูกเสือ พ.ศ. 2509 ข้อ 273 – 279 กำหนดไว้ว่า “ให้ผู้กำกับกลุ่ม หรือ ผู้กำกับลูกเสือ นำลูกเสือไปฝึก เดินทางไกล และแรมคืนในปีหนึ่ง ไม่น้อยกว่า 1 ครั้ง ครั้งหนึ่งให้พักแรมอย่างน้อย 1 คืน”

2.2 การเดินทางไกลและแรมคืน มีวัตถุประสงค์เพื่อฝึกให้ลูกเสือมีความอดทน อยู่ใน ระเบียบวินัย รู้จักช่วยตนเอง รู้จักอยู่และทำงานร่วมกับผู้อื่นตลอดจนเรียนวิชาลูกเสือเพิ่มเติม ผู้บังคับ บัญชาลูกเสือจำเป็นต้องวางแผนนำลูกเสือไปเดินทางไกล และแรมคืนไว้ให้พร้อมก่อนและเนิ่น ๆ ดังนั้น บทบาทผู้บังคับบัญชาลูกเสือมีหน้าที่รับผิดชอบต่อลูกเสือต่องานการอยู่ค่ายพักแรมและตาม หน้าที่ของตนเอง จึงจำเป็นต้องหาโอกาสให้ลูกเสือได้มีโอกาสในการอยู่ค่ายพักแรมเสมอ

อนึ่ง ผู้บังคับบัญชาลูกเสือต้องเข้าใจว่ากิจกรรมการอยู่ค่ายพักแรมนี้ เป็นกิจกรรมสำหรับเด็ก มิใช่กิจกรรมของผู้ใหญ่ ความสำเร็จคือ กิจกรรมที่ตอบสนองความต้องการของเด็ก ได้แก่ การผจญภัย การได้เพื่อน ได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ได้สนุกและความสุข พร้อมทั้งเกิดทัศนคติที่ดีต่อการ ไปอยู่ค่ายพักแรมด้วย ถือว่าสิ่งนี้เป็นจุดหมายที่สำคัญ

3. วิชาพิเศษลูกเสือ

ลูกเสือทั้ง 4 ประเภทที่เรียนหลักสูตรกิจกรรมลูกเสือสำรอง สามัญ สามัญรุ่นใหญ่ และ ลูกเสือวิสามัญ อาจสอบวิชาพิเศษได้ตามหลักสูตรที่กำหนดไว้ วิชาเหล่านี้มุ่งหมายให้ลูกเสือได้ แสดงออกซึ่งทักษะและความสนใจของตนเอง กับเพื่อให้ได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกับ ลูกเสืออื่น ๆ ด้วย การสอบวิชาพิเศษลูกเสือให้เป็นไปตามข้อบังคับคณะลูกเสือแห่งชาติ ว่าด้วย การปกครอง หลักสูตรและวิชาพิเศษลูกเสือ พ.ศ. 2509

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2544

ความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการด้านต่าง ๆ ของโลกยุคโลกาภิวัตน์ มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจของทุกประเทศรวมทั้งประเทศไทยด้วย จึงมีความจำเป็นที่จะต้อง ปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาของชาติ ซึ่งถือเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของ ประเทศเพื่อสร้างคนไทยให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพพร้อมที่จะแข่งขัน และร่วมมืออย่างสร้างสรรค์ในเวทีโลก

หลักสูตรการศึกษาของประเทศที่ใช้อยู่ คือ หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการ โดยกรมวิชาการได้ติดตามผลและดำเนินการวิจัยเพื่อการพัฒนาหลักสูตร ตลอดมา ผลการศึกษาพบว่าหลักสูตรที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนานกว่า 10 ปีมีข้อจำกัดอยู่หลายประการ ไม่สามารถส่งเสริมให้สังคมไทยก้าวไปสู่สังคมความรู้ได้ทันการณ์ ในเรื่องที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. การกำหนดหลักสูตรจากส่วนกลางไม่สามารถสะท้อนสภาพความต้องการที่แท้จริง ของสถานศึกษาและท้องถิ่น
2. การจัดหลักสูตรและการเรียนรู้คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ยังไม่ สามารถผลักดันให้ประเทศไทยเป็นผู้นำด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และเทคโนโลยีในภูมิภาค จึงจำเป็นต้องปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนให้คนไทยมีทักษะกระบวนการและเจตคติที่ดีทาง คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีความคิดสร้างสรรค์
3. การนำหลักสูตรไปใช้ยังไม่สามารถสร้างพื้นฐานในการคิด สร้างวิธีการเรียนรู้ให้ คนไทยมีทักษะในการจัดการและทักษะในการดำเนินชีวิต สามารถเผชิญปัญหาสังคมและเศรษฐกิจ ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. การเรียนรู้ภาษาต่างประเทศยังไม่สามารถที่จะทำให้ผู้เรียนใช้ภาษา ต่างประเทศโดยเฉพาะภาษาอังกฤษในการติดต่อสื่อสาร และการค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งการเรียนรู้ที่มีอยู่หลากหลายในยุคสารสนเทศ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 กำหนดให้บุคคล มีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่น้อยกว่าสิบสองปี ที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าเล่าเรียน การจัดการศึกษาอบรมของรัฐต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชน ประกอบกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์ความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมสังคมแห่งการเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่น ได้อย่างมีความสุข เปิดโอกาสให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา พัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติดังกล่าว ได้กำหนดให้มีการจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดี ของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อและให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดทำสาระของหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาในชุมชน และสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติดังกล่าว กำหนดให้มีการศึกษาภาคบังคับ จำนวน 9 ปี

ด้วยวิสัยทัศน์ของรัฐที่เชื่อมั่นในนโยบายการศึกษาในการสร้างคน สร้างงาน เพื่อช่วยกอบกู้วิกฤตเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เป็นการสร้างชาติให้มั่นคงได้อย่างยั่งยืน เชื่อมมั่นในนโยบายการศึกษาในการสร้างชาติ ปรับโครงสร้างและระบบการศึกษา ยึดหลักการบริหารจัดการที่เน้นคุณภาพ ประสิทธิภาพ และความเสมอภาค ใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา และเชื่อมั่นในนโยบายการศึกษาเพื่อสร้างคน บูรณาการการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในการปฏิรูปการเรียนรู้ และเชื่อมั่นในนโยบายการศึกษาเพื่อสร้างงาน สร้างเยาวชนให้มีความรู้คู่กับการทำงาน กระทรวงศึกษาธิการโดยอาศัยอำนาจตามความในบทเฉพาะกาล มาตรา 74 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 จึงเห็นสมควรกำหนดให้มีหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 โดยยึดหลักความมีเอกภาพด้านนโยบายและมีความหลากหลายในการปฏิบัติ กล่าวคือ เป็นหลักสูตรแกนกลางที่มีโครงสร้างหลักสูตรยึดหยุ่นกำหนดจุดหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในภาพรวม

12 ปี สาระการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้แต่ละกลุ่ม มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นเป็นช่วงชั้นละ 3 ปี จัดเฉพาะส่วนที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิต ความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองดีของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อให้สถานศึกษาจัดทำสาระในรายละเอียดเป็นรายปี หรือ รายภาคให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชน สังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณสมบัติอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ รวมถึงจัดให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียนแต่ละกลุ่มเป้าหมายด้วย

การจัดการศึกษา มุ่งเน้นความสำคัญทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อพัฒนาคนให้มีความสมดุล โดยยึดหลักผู้เรียนสำคัญที่สุด ทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มศักยภาพ ให้ความสำคัญต่อความรู้เกี่ยวกับตนเอง และความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติ และสังคมโลก รวมทั้งความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของสังคมไทยและระบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ความรู้และทักษะทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์เรื่องการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทยและการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา ความรู้ และทักษะด้านคณิตศาสตร์และด้านภาษา เน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ การดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข

สถานศึกษาจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้ป้องกันและแก้ไขปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่องผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน ปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ อำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน และจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ และสามารถเทียบโอนผลการเรียนและประสบการณ์ได้ทุกกระบวนการศึกษา

อนึ่ง เพื่อให้การใช้หลักสูตรบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ สถานศึกษาต้องมีการประสานสัมพันธ์และร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชน ให้การพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษาเป็นไปอย่างต่อเนื่อง นอกจากนั้น กระทรวงศึกษาธิการยังจำเป็นต้องสนับสนุนส่งเสริมด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทั้งในสถานศึกษา และ นอกสถานศึกษาให้ครอบคลุมหลักสูตร

และกว้างขวางยิ่งขึ้นเพื่อการพัฒนาไปสู่ความเป็นสากล ทั้งนี้ กระทรวงศึกษาธิการจะได้จัดทำ เอกสารประกอบหลักสูตร เช่น คู่มือการใช้หลักสูตร แนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา คู่มือครู เอกสารประกอบหลักสูตรกลุ่มสาระต่าง ๆ แนวทางการวัดและประเมินผล การจัดระบบ เนาะแนวในสถานศึกษา การวิจัยในสถานศึกษา และการใช้กระบวนการวิจัยในการพัฒนาการเรียนรู้ ตลอดจนเอกสารประชาสัมพันธ์หลักสูตรให้ประชาชนทั่วไป ผู้ปกครอง นักเรียนมีความเข้าใจและ รับทราบบทบาทของตนเองในการพัฒนาตนเองและสังคม

1. หลักการ

เพื่อให้การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นไปตามแนวนโยบายการจัดการศึกษาของประเทศ จึงกำหนดหลักการของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไว้ดังนี้

- 1.1 เป็นการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มุ่งเน้นความเป็นไทยควบคู่กับ ความเป็นสากล
- 1.2 เป็นการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนจะได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาค และเท่าเทียมกัน โดยสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
- 1.3 ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ
- 1.4 เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระ เวลา และการจัดการเรียนรู้
- 1.5 เป็นหลักสูตรที่จัดการศึกษาได้ทุกรูปแบบ ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมายสามารถ เทียบโอนผลการเรียนรู้ และประสบการณ์

2. จุดหมาย

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข และมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพ จึงกำหนด จุดหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดังต่อไปนี้

- 2.1 เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์
- 2.2 มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียน และรักการค้นคว้า
- 2.3 มีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทาง วิทยาการ มีทักษะและศักยภาพในการจัดการ การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี ปรับ วิธีการคิด วิธีการทำงานได้เหมาะสมกับสถานการณ์

2.4 มีทักษะและกระบวนการ โดยเฉพาะทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทักษะการคิด การสร้างปัญญา และทักษะในการดำเนินชีวิต

2.5 รักการออกกำลังกาย ดูแลตนเองให้มีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดี

2.6 มีประสิทธิภาพในการผลิตและการบริโภค มีค่านิยมเป็นผู้ผลิตมากกว่าเป็นผู้บริโภค

2.7 เข้าใจในประวัติศาสตร์ของชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทย เป็นพลเมืองดี ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

2.8 มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี กีฬาภูมิปัญญาไทย ทراثวัฒนธรรมชาติและพัฒนาสิ่งแวดล้อม

2.9 รักประเทศชาติและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามให้สังคม

3. โครงสร้าง

เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามหลักการ จุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ให้สถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องมีแนวปฏิบัติในการจัดหลักสูตรสถานศึกษา จึงได้กำหนดโครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานดังนี้

3.1 ระดับช่วงชั้น

กำหนดหลักสูตรเป็น 4 ช่วงชั้น ตามระดับพัฒนาการของผู้เรียน ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 3

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6

3.2 สาระการเรียนรู้

กำหนดสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยองค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการการเรียนรู้ และคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนเป็น 8 กลุ่มสาระ ดังนี้

3.2.1 ภาษาไทย

3.2.2 คณิตศาสตร์

3.2.3 วิทยาศาสตร์

3.2.4 สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

3.2.5 สุขศึกษาและพลศึกษา

3.2.6 ศิลปะ

3.2.7 การงานอาชีพและเทคโนโลยี

3.2.8 ภาษาต่างประเทศ

สาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มนี้เป็นพื้นฐานสำคัญที่ผู้เรียนทุกคนต้องเรียนรู้ โดยอาจจัดเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแรก ประกอบด้วย ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นสาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาต้องใช้เป็นหลักในการจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างพื้นฐานการคิดและเป็นกลุ่ตขุทธ์ในการแก้ปัญหาและวิกฤติของชาติ กลุ่มที่สอง ประกอบด้วย สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลป การงานอาชีพและเทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศ เป็นสาระการเรียนรู้ที่เสริมสร้างพื้นฐานความเป็นมนุษย์ และสร้างศักยภาพในการคิดและการทำงานอย่างสร้างสรรค์

เรื่องสิ่งแวดล้อมศึกษา หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดสาระ และมาตรฐานการเรียนรู้ไว้ในสาระการเรียนรู้กลุ่มต่าง ๆ โดยเฉพาะ กลุ่มวิทยาศาสตร์ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม กลุ่มสุขศึกษาและพลศึกษา

กลุ่มภาษาต่างประเทศ กำหนดให้เรียนภาษาอังกฤษทุกช่วงชั้น ส่วนภาษา ต่างประเทศ อื่น ๆ สามารถเลือกจัดการเรียนรู้ได้ตามความเหมาะสม

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดสาระการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มไว้เฉพาะส่วนที่จำเป็น ในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทุกคนเท่านั้น สำหรับส่วนที่ตอบสนองความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียนแต่ละคนนั้นสถานศึกษาสามารถกำหนดเพิ่มขึ้นได้ ให้สอดคล้องและสนอง คอบศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน

4. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

เป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียน ได้พัฒนาความสามารถของตนเองตาม ศักยภาพ มุ่งเน้น เพิ่มเติมจากกิจกรรมที่ได้จัดให้เรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม การเข้าร่วมและปฏิบัติ กิจกรรมที่เหมาะสมร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขกับกิจกรรมที่เลือกด้วยตัวเองตามความถนัดและ ความสนใจอย่างแท้จริง การพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่ การพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ให้ครบ ทุกด้าน ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม โดยอาจจัดเป็นแนวทางหนึ่งที่จะสนองนโยบาย ในการสร้างเยาวชนของชาติให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัยและมีคุณภาพ เพื่อพัฒนา องค์รวมของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ปลูกฝังสร้างจิตสำนึกของการทำประ โยชน์เพื่อสังคม ซึ่งสถานศึกษาจะต้องดำเนินการอย่างมีเป้าหมาย มีรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสม

4.1 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ

4.1.1 กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้

เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตน เสริมสร้างทักษะชีวิต ภาวะทางอารมณ์ การเรียนรู้ในเชิง พหุปัญญา และการสร้างสัมพันธภาพที่ดี ซึ่งครูทุกคนต้องทำหน้าที่แนะแนวให้ คำปรึกษาด้านชีวิต การศึกษาต่อ การพัฒนาตนเองสู่โลกอาชีพ และการมีงานทำ

4.1.2 กิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเองอย่างครบวงจร ตั้งแต่ศึกษาวิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติตามแผน ประเมิน และปรับปรุงการทำงานโดยเน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เช่น โครงการ กิจกรรมตามความสนใจ ชุมนุมวิชาการ กิจกรรมรักการอ่าน กิจกรรมสาธารณประโยชน์ ลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด และผู้นำเพื่อประโยชน์

4.2 มาตรฐานการเรียนรู้

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มที่เป็นข้อกำหนดคุณภาพผู้เรียนด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ของแต่ละกลุ่ม เพื่อใช้เป็นจุดมุ่งหมายในการพัฒนา ผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ซึ่งกำหนดเป็น 2 ลักษณะ คือ

4.2.1 มาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนเรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

4.2.2 มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนเรียนจบในแต่ละช่วงชั้น คือ ประถมศึกษาปีที่ 3 และ 6 และมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 6

มาตรฐานการเรียนรู้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2544 กำหนดไว้เฉพาะมาตรฐานการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทุกคนเท่านั้น สำหรับ มาตรฐานการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ ตลอดจนมาตรฐานการเรียนรู้ที่เข้มข้นตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน ให้สถานศึกษาพัฒนาเพิ่มเติมได้

4.3 เวลาเรียน

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดเวลาในการจัดการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนไว้ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 3 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800 - 1,000 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 4 - 5 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800 - 1,000 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 4 - 5 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 1,000 - 1,200 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 5 - 6 ชั่วโมง
 ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6 มีเวลาเรียนปีละไม่น้อยกว่า 1,200 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง

4.4 การจัดหลักสูตร

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นหลักสูตรที่กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ในการพัฒนาผู้เรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สำหรับผู้เรียนทุกคน ทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถปรับใช้ได้กับการจัดการศึกษาทุกรูปแบบ ทั้งในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ในส่วนของการจัดการศึกษาปฐมวัย กำหนดให้มีหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยเป็นการเฉพาะ เพื่อเป็นการส่งเสริมพัฒนาการและเตรียมผู้เรียนให้มีความพร้อมในการเข้าเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สถานศึกษานำไปใช้จัดการเรียนรู้ในสถานศึกษานั้น กำหนดโครงสร้างที่เป็นสาระการเรียนรู้ จำนวนเวลาอย่างกว้าง ๆ มาตรฐานการเรียนรู้ที่แสดงคุณภาพผู้เรียนเมื่อเรียนจบ 12 ปี และเมื่อจบการเรียนรู้แต่ละช่วงชั้น ของสาระการเรียนรู้แต่ละกลุ่ม สถานศึกษาต้องนำโครงสร้างดังกล่าวนี้ไปจัดทำเป็นหลักสูตรสถานศึกษา โดยคำนึงถึงสภาพปัญหา ความพร้อม เอกลักษณ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทั้งนี้ สถานศึกษาต้องจัดทำรายวิชาในแต่ละกลุ่มให้ครบถ้วนตามมาตรฐานที่กำหนด

นอกจากนี้ สถานศึกษาสามารถจัดทำสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมเป็นหน่วยการเรียนรู้รายวิชาใหม่ ๆ รายวิชาที่มีความเข้มข้นอย่างหลากหลาย ให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนตามความถนัด ความสนใจ ความต้องการและความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยเลือกสาระการเรียนรู้จาก 8 กลุ่ม ในช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 และช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 และจัดทำมาตรฐานการเรียนรู้ของสาระการเรียนรู้ หรือรายวิชานั้น ๆ ด้วย สำหรับช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 นั้น ยังไม่ควรให้เลือกเรียนรายวิชาที่เข้มข้น ควรเรียนเฉพาะรายวิชาพื้นฐานก่อน

สถานศึกษาต้องจัดสาระการเรียนรู้ให้ครบทั้ง 8 กลุ่มในทุกชั้นให้เหมาะสมกับธรรมชาติการเรียนรู้และระดับพัฒนาการของผู้เรียน โดยในช่วงการศึกษาภาคบังคับ คือ ประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 จัดหลักสูตรเป็นรายปี และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 จัดเป็นหน่วยกิต ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 และ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 และปีที่ 4-6 การศึกษาระดับนี้เป็นช่วงแรกของการศึกษาภาคบังคับ หลักสูตรที่จัดขึ้น มุ่งเน้นให้ผู้เรียนพัฒนาคุณภาพชีวิต กระบวนการเรียนรู้ทางสังคม ทักษะพื้นฐานด้านการอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ การคิดวิเคราะห์ การติดต่อสื่อสาร

และพื้นฐานความเป็นมนุษย์ เน้นการบูรณาการอย่างสมดุลทั้งในด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคมและวัฒนธรรม

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 เป็นช่วงสุดท้ายของการศึกษาภาคบังคับ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสำรวจความสามารถ ความถนัด ความสนใจของตนเอง และพัฒนา บุคลิกภาพส่วนบุคคล พัฒนาความสามารถ ทักษะพื้นฐานด้านการเรียนรู้ และทักษะใน การดำเนินชีวิต ให้มีความสมดุลทั้งด้าน ความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม สามารถเสริมสร้างสุขภาพ ส่วนตนและชุมชน ภูมิใจในความเป็นไทย ตลอดจนใช้เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพ หรือศึกษาต่อ

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6 เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นการศึกษาเพื่อเพิ่มพูนความรู้ และทักษะเฉพาะด้าน มุ่งปลูกฝังความรู้ ความสามารถ และทักษะในวิทยาการและเทคโนโลยี เพื่อให้เกิดการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษาต่อ และการประกอบอาชีพ มุ่งมั่นพัฒนาตนและประเทศตามบทบาทของตน สามารถเป็นผู้นำ และผู้ให้บริการชุมชนในด้านต่าง ๆ

ลักษณะหลักสูตรเป็นหน่วยกิตเพื่อให้มีความยืดหยุ่นในการจัดแผนการเรียนรู้ที่ตอบสนองความสามารถ ความถนัด ความสนใจของผู้เรียนแต่ละคนทั้งด้านวิชาการและวิชาชีพ

4.5 การจัดเวลาเรียน

ให้สถานศึกษาจัดเวลาเรียนให้ยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสมในแต่ละชั้นปี ทั้งการจัดเวลาเรียน ในสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม และรายวิชาที่สถานศึกษาจัดทำเพิ่มเติม รวมทั้งต้องจัดให้มีเวลาสำหรับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกภาคเรียนตามความเหมาะสม

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 3 ให้สถานศึกษาจัดเวลาเรียนเป็น รายปี โดยมีเวลาเรียนวันละประมาณ 4 - 6 ชั่วโมง ช่วงชั้นนี้เป็นช่วงชั้นแรกของการศึกษาขั้นพื้นฐาน เด็กจำเป็นต้องพัฒนาทักษะพื้นฐานที่จำเป็น เพื่อช่วยให้สามารถเรียนสาระการเรียนรู้กลุ่มอื่นๆ ได้รวดเร็วขึ้น ทักษะเหล่านี้ ได้แก่ ภาษาไทยด้านการอ่านและการเขียน และทักษะคณิตศาสตร์ ดังนั้น การฝึกทักษะด้านการอ่าน การเขียนและการคิดคำนวณ จึงควรใช้เวลาประมาณร้อยละ 50 ของเวลาเรียนทั้งหมดในแต่ละสัปดาห์ ส่วนเวลาที่เหลือก็ใช้สอนให้ครบทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ซึ่งรวมทั้งกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้วย

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 การจัดเวลาเรียนในกลุ่มภาษาไทยและคณิตศาสตร์ อาจใช้เวลาลดลงเหลือประมาณร้อยละ 40 ของเวลาเรียนในแต่ละสัปดาห์ โดยให้เวลากับกลุ่มวิทยาศาสตร์มากขึ้น สำหรับการเรียนภาษาไทย และคณิตศาสตร์ แม้เวลาเรียนจะลดลงยังคงต้องฝึกฝนทบทวนอยู่เป็นประจำ เพื่อพัฒนาทักษะขั้นพื้นฐานในระดับที่สูงขึ้น ดังนั้น สถานศึกษาจะ

มีเวลาอย่างเพียงพอให้เด็กมีโอกาสเล่น ทำกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและปฏิบัติงานต่าง ๆ โดยต้องจัดเวลาเรียนในแต่ละกลุ่มสาระและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนประมาณร้อยละ 20 ส่วนเวลาที่เหลือสถานศึกษาสามารถจัดกิจกรรมอื่นๆ ได้ตามความเหมาะสม

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 ให้จัดเวลาเรียนเป็นรายปี มีเวลาเรียนประมาณวันละ 5 - 6 ชั่วโมง การกำหนดเวลาเรียน สำหรับ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ทั้ง 8 กลุ่ม ควรให้สัดส่วนใกล้เคียงกัน แต่อย่างไรก็ตามกลุ่มภาษาไทย คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ยังคงมีความสำคัญ ควรจัดเวลาเรียนให้มากกว่ากลุ่มอื่นๆ สำหรับผู้เรียนที่มีความประสงค์จะศึกษาต่อและจัดรายวิชาอาชีพ หรือ โครงการอาชีพสำหรับนักเรียนที่มีความสามารถที่จะออกไปสู่โลกอาชีพ

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ให้จัดเวลาเรียนเป็นรายภาค โดยให้คือนักเรียนของรายวิชาที่เรียนเป็นหน่วยกิต ใช้เกณฑ์ 40 ชั่วโมง ต่อภาคเรียน มีค่านักเรียนวิชา 1 หน่วยกิต และมีเวลาเรียนประมาณวันละไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง การจัดเวลาและสาระการเรียนรู้ในช่วงชั้นนี้เป็นการเริ่มเข้าสู่การเรียนเฉพาะสาขา จึงให้มีการเลือกเรียนในบางรายวิชาของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ และจัดทำ “รายวิชาเพิ่มเติมใหม่” บางรายวิชาที่น่าสนใจ หรือที่มีความยากในระดับสูงขึ้น เช่น แคลคูลัส ในคณิตศาสตร์ หรือวิทยาศาสตร์ชั้นสูง สำหรับผู้ที่เรียนกลุ่มสาระนี้ได้ดีเป็นพิเศษ นอกจากนั้นสถานศึกษาสามารถปรับรูปแบบการจัดหลักสูตรให้เหมาะสมยิ่งขึ้นได้ในบางกลุ่มสาระ เช่น ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี ซึ่งยังจำเป็นต้องเรียนอยู่อาจจัดเป็นรายวิชาสั้นๆ หรือ รายวิชาเดี่ยวหรือรวมกันในลักษณะบูรณาการ เมื่อสถานศึกษาจัดการเรียนรู้ตามมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ระบุไว้แล้วก็อาจพัฒนาเป็นวิชาเลือกเฉพาะทางในระดับสูงขึ้นได้ เช่นเดียวกัน

การจัดเวลาเรียนดังกล่าวข้างต้น เป็นแนวทางสำหรับการจัดการศึกษาในระบบสถานศึกษา ส่วนการจัดการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยนั้น ให้พิจารณายืดหยุ่นเวลาเรียนตามสถานการณ์และโอกาสที่เอื้อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้

4.6 การจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ

การจัดการศึกษาที่มีกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ ได้แก่ การศึกษาทางด้านศาสนา นาฏศิลป์ กีฬา อาชีวศึกษา การศึกษาที่ส่งเสริมความเป็นเลิศด้านต่างๆ การศึกษาสำหรับผู้บกพร่องในด้านต่าง ๆ ผู้มีความสามารถพิเศษ การศึกษานอกระบบและการศึกษาทางเลือกที่จัดโดยครอบครัว และองค์กรต่างๆ การจัดการศึกษาเหล่านี้ สามารถปรับใช้มาตรฐานการเรียนรู้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้ หลักเกณฑ์และวิธีการ ให้เป็นไปตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

4.7 สาระและมาตรฐานการเรียนรู้

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดสาระและมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเกณฑ์ในการกำหนดคุณภาพของผู้เรียนเมื่อเรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งกำหนดไว้เฉพาะส่วนที่จำเป็นสำหรับเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต

4.8 การจัดการเรียนรู้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 22 กำหนดแนวทางในการจัดการศึกษาไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ฉะนั้น ครูผู้สอนและผู้จัดการศึกษาจะต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทจากการเป็นผู้ชี้แนะ ผู้ถ่ายทอดความรู้ไปเป็นผู้ช่วยเหลือส่งเสริมและสนับสนุนผู้เรียนในการแสวงหาความรู้จากสื่อและแหล่งการเรียนรู้ และให้ข้อมูลที่ต้องการแก่ผู้เรียน เพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นไปใช้สร้างสรรค์ความรู้ของตนเอง การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากจะมุ่งปลูกฝังด้านปัญญา พัฒนาการคิดของผู้เรียนให้มีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณแล้ว ยังมุ่งพัฒนาความสามารถทางอารมณ์ โดยการปลูกฝังให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเอง เข้าใจตนเองเห็นอกเห็นใจผู้อื่นสามารถแก้ปัญหาข้อขัดแย้งทางอารมณ์ได้อย่างถูกต้องเหมาะสมเนื่องจากประเทศไทยและประเทศต่าง ๆ ในโลกกำลังประสบปัญหาด้านสังคมเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะเรื่องของความขัดแย้งทั้งความคิดและการกระทำของตัวบุคคล องค์กร และสังคม สถานศึกษาจะต้องมุ่งเน้นการเรียนรู้เพื่อให้เข้าใจสถานการณ์ หาทางแก้ไข โดยเฉพาะส่วนที่เกี่ยวกับศาสนาและวัฒนธรรมเป็นกรณีพิเศษด้วยการเรียนรู้ในสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ มีกระบวนการและวิธีการที่หลากหลาย ผู้สอนต้องคำนึงถึงพัฒนาการทางด้านร่างกาย และสติปัญญา วิธีการเรียนรู้ ความสนใจ และความสามารถของผู้เรียนเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง ดังนั้น การจัดการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น ควรใช้รูปแบบ / วิธีการที่หลากหลาย เน้นการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริง การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ร่วมกัน การเรียนรู้จากธรรมชาติ การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และการเรียนรู้แบบบูรณาการ การใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ การเรียนรู้คู่คุณธรรม ทั้งนี้ต้องพยายามนำกระบวนการ การจัดการ กระบวนการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม กระบวนการคิดและกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ไปสอดแทรกในการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ เนื้อหาและกระบวนการต่าง ๆ ข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้ ซึ่งการเรียนรู้ในลักษณะองค์รวม การบูรณาการเป็นการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกัน ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยนำกระบวนการเรียนรู้จากกลุ่มสาระเดียวกัน หรือต่างกลุ่มสาระการเรียนรู้มาบูรณาการในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งจัดได้หลายลักษณะ เช่น

4.8.1 การบูรณาการแบบผู้สอนคนเดียว ครู ผู้สอนสามารถจัดการเรียนรู้โดยเชื่อมโยงสาระการเรียนรู้ต่างๆ กับหัวข้อเรื่องที่สอดคล้องกับชีวิตจริงหรือสาระที่กำหนดขึ้นมา เช่น เรื่อง

สิ่งแวดล้อม นำ เป็นต้น ครูผู้สอน สามารถเชื่อมโยงสาระ และกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มสาระต่าง ๆ เช่น การอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ การคิดวิเคราะห์ต่างๆ ทำให้ผู้เรียนได้ใช้ทักษะและกระบวนการเรียนรู้ไปแสวงหาความรู้ความจริงจาก หัวข้อเรื่องที่กำหนด

4.8.2 การบูรณาการแบบคู่ขนาน มีครูผู้สอนตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมกันจัดการเรียนการสอน โดยอาจยึดหัวข้อเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง แล้วบูรณาการเชื่อมโยงแบบ คู่ขนาน เช่น ครูผู้สอนคนหนึ่งสอนวิทยาศาสตร์ เรื่องเงา ครูผู้สอนอีกคนอาจสอนคณิตศาสตร์ เรื่อง การวัดระยะทาง โดยการวัดเงา คิดคำนวณในเรื่องเงาในช่วงเวลาต่าง ๆ จัดทำกราฟของเงาในระยะต่างๆหรืออีกคนหนึ่งอาจให้ผู้เรียนรู้ศิลปะเรื่องเทคนิคการวาดรูปที่มีเงา

4.8.3 การบูรณาการแบบสหวิทยาการ การบูรณาการในลักษณะนี้นำเนื้อหาจากหลายกลุ่มสาระมาเชื่อมโยงเพื่อจัดการเรียนรู้ ซึ่งโดยทั่วไปผู้สอนมักจัดการเรียนการสอนแยกตามรายวิชาหรือกลุ่มวิชา แต่ในบางเรื่อง ครูผู้สอนจัดการเรียนการสอนร่วมกันในเรื่องเดียวกัน เช่น เรื่อง วันสิ่งแวดล้อมของชาติ ครูผู้สอนภาษาไทยจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนรู้ภาษา คำศัพท์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ผู้สอนวิทยาศาสตร์จัดกิจกรรมค้นคว้าเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ผู้สอนสังคมศึกษาให้ผู้เรียนค้นคว้า หรือ ทำกิจกรรมชมรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และครูผู้สอนสุขศึกษาอาจจัดให้จัดทำกิจกรรมเกี่ยวกับการรักษาสิ่งแวดล้อมให้ถูกสุขลักษณะ เป็นต้น

4.8.4 การบูรณาการแบบโครงการ ครูผู้สอนสามารถจัดการเรียนการสอนโดยบูรณาการเป็นโครงการ โดยผู้เรียนและครูผู้สอนร่วมกันสร้างสรรค์โครงการขึ้น โดยใช้เวลาการเรียนต่อเนื่องกันได้หลายชั่วโมงด้วยการนำเอาจำนวนชั่วโมงของวิชาต่าง ๆ ที่ครูผู้สอนเคยสอนแยกกันนั้น มารวมเป็นเรื่องเดียวกัน มีเป้าหมายเดียวกัน ในลักษณะของการสอนเป็นทีม เรียนเป็นทีม ในกรณีที่ต้องการเน้นทักษะบางเรื่องเป็นพิเศษ ครูผู้สอนสามารถแยกกันสอนได้ เช่น กิจกรรมเข้าค่ายดนตรี กิจกรรมเข้าค่ายภาษาอังกฤษ กิจกรรมเข้าค่ายศิลปะ เป็นต้น

4.9 แนวการจัดการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 การจัดการเรียนรู้ต้องสนองตอบต่อความสนใจของผู้เรียน โดยคำนึงถึงหลักจิตวิทยาพัฒนาการ และจิตวิทยาการเรียนรู้ ทั้งนี้ในแต่ละคาบเวลาเรียนนั้นไม่ควรใช้เวลานานเกินความสนใจของผู้เรียน สถานศึกษาต้องจัดการเรียนรู้ให้ครบทุกกลุ่มสาระ ในลักษณะบูรณาการที่มีภาษาไทยและคณิตศาสตร์ เป็นหลัก เน้นการเรียนรู้ตามสภาพจริง มีความสนุกสนาน ได้ปฏิบัติจริง เพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ ทักษะพื้นฐานการติดต่อสื่อสาร ในการคิดคำนวณ การคิดวิเคราะห์ และพัฒนาลักษณะนิสัยและสุนทรียภาพ

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 การจัดการเรียนรู้มีลักษณะคล้ายกับช่วงชั้นที่ 1 แต่จะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนในสิ่งที่ตนสนใจ มุ่งเน้นทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม การสอน

แบบบูรณาการ โครงการงาน การใช้หัวเรื่องในการจัดการเรียนการสอน เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการคิด การค้นคว้า แสวงหาความรู้ สร้างความรู้ด้วยตนเอง สามารถสร้างสรรค์ผลงาน แล้วนำไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่มีหลักการ ทฤษฎีที่ยาก ซับซ้อน อาจจัดแยกเฉพาะ และควรเน้นการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานมากขึ้น เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนเกิดความคิด ความเข้าใจ และรู้จักตนเองในด้านความสามารถ ความถนัดเพื่อเตรียมตัวเข้าสู่อาชีพ สถานศึกษาต้องจัดบรรยากาศการเรียนรู้ให้เหมาะสม

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4- 6 การจัดการเรียนรู้เริ่มเน้นเข้าสู่เฉพาะทางมากขึ้น มุ่งเน้นความสามารถ ความคิดระดับสูง ความถนัด และความต้องการของผู้เรียน ทั้งในด้านอาชีพ การศึกษาเฉพาะทาง ตลอดจนการศึกษาต่อ

สำหรับการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ให้ยึดหยุ่นวิธีการจัดการเรียนรู้ ได้ตามความเหมาะสมกับผู้เรียน สถานศึกษา และความต้องการของท้องถิ่น

4.10 สื่อการเรียนรู้

การจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และหลักสูตรสถานศึกษามุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และใช้เวลาอย่างสร้างสรรค์ รวมทั้งมีความยืดหยุ่น สนองความต้องการของผู้เรียน ชุมชน สังคมและประเทศชาติ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ และเรียนรู้ได้จากสื่อการเรียนรู้และแหล่งการเรียนรู้ทุกประเภท รวมทั้งจากเครือข่ายการเรียนรู้ต่างๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ชุมชนและแหล่งอื่นๆ เน้นสื่อที่ผู้เรียนและผู้สอนใช้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียน ผู้สอน สามารถจัดทำและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ขึ้นเองหรือนำสื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่รอบตัว และในระบบสารสนเทศ มาใช้ในการเรียนรู้ โดยใช้วิจารณญาณในการเลือก ใช้สื่อ และแหล่งความรู้ โดยเฉพาะหนังสือเรียน ควรมีเนื้อหาสาระครอบคลุมตลอดช่วงชั้น สื่อสิ่งพิมพ์ควรจัดให้มีอย่างเพียงพอ ทั้งนี้ควรให้ผู้เรียนสามารถยืมได้จากศูนย์สื่อ หรือห้องสมุดของสถานศึกษา

ลักษณะของสื่อการเรียนรู้ที่จะนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ควรมีความหลากหลาย ทั้งสื่อธรรมชาติ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี และสื่ออื่น ๆ ซึ่งช่วยส่งเสริมให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีคุณค่า น่าสนใจ ชวนคิด ชวนติดตาม เข้าใจได้ง่ายและรวดเร็วขึ้น รวมทั้งกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการแสวงหาความรู้ เกิดการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง ลึกซึ้งและ ต่อเนื่องตลอดเวลา เพื่อให้การใช้สื่อการเรียนรู้เป็นไปตามแนวการจัดการเรียนรู้ และพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง สถานศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้ที่มีหน้าที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรดำเนินการดังนี้

4.10.1 จัดทำและจัดหาสื่อที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้เป็นสื่อการเรียนรู้

- 4.10.2 ศึกษา ค้นคว้า วิจัย เพื่อพัฒนาสื่อการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน
- 4.10.3 จัดทำและจัดหาสื่อการเรียนรู้ สำหรับการศึกษาค้นคว้าของผู้เรียน และสำหรับเสริมความรู้ของผู้สอน
- 4.10.4 ศึกษาวิธีการเลือก และการใช้สื่อการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ เหมาะสม หลากหลาย และสอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ ธรรมชาติของสาระการเรียนรู้ และความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน
- 4.10.5 ศึกษาวิธีการวิเคราะห์และประเมินคุณภาพมาตรฐานสื่อการเรียนรู้ที่จัดทำขึ้นเอง และที่เลือกนำมาใช้ประกอบการเรียนรู้ โดยมีการวิเคราะห์ และประเมินสื่อการเรียนรู้ที่ใช้อยู่ นั้นอย่างสม่ำเสมอ
- 4.10.6 จัดหาหรือจัดให้มีแหล่งการเรียนรู้ ศูนย์สื่อการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ในสถานศึกษาและในชุมชน เพื่อการศึกษาค้นคว้าแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ และพัฒนาสื่อการเรียนรู้
- 4.10.7 จัดให้มีเครือข่ายการเรียนรู้ เพื่อเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ระหว่างสถานศึกษา ท้องถิ่น ชุมชน และสังคมอื่น
- 4.10.8 จัดให้มีการกำกับ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานเกี่ยวกับสื่อ และ การใช้สื่อการเรียนรู้เป็นระยะๆ
- 4.11 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้
- การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เป็นกระบวนการที่ให้ครู ผู้สอน ใช้พัฒนาคุณภาพผู้เรียน เพราะจะช่วยให้ได้ข้อมูลสารสนเทศ ที่แสดงพัฒนาการ ความก้าวหน้า และความสำเร็จทางการเรียนของผู้เรียน รวมทั้งข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้ ผู้เรียนเกิดการพัฒนาและเรียนรู้ อย่างเต็มตามศักยภาพ
- สถานศึกษาในฐานะผู้รับผิดชอบจัดการศึกษา จักต้องจัดทำหลักเกณฑ์ และแนวปฏิบัติ ในการวัดและประเมินผลการเรียนของสถานศึกษา เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายถือปฏิบัติร่วมกัน และเป็นไปในมาตรฐานเดียวกัน สถานศึกษาต้องมีผลการเรียนรู้ของผู้เรียนจากการวัดและประเมินทั้งในระดับชั้นเรียน ระดับสถานศึกษา ระดับเขตพื้นที่การศึกษา และระดับชาติ ตลอดจนการประเมินภายนอก เพื่อใช้เป็นข้อมูลสร้างความ มั่นใจเกี่ยวกับคุณภาพของผู้เรียนแก่ผู้เกี่ยวข้องทั้ง ภายในและนอกสถานศึกษา

การวัดและประเมินผลระดับชั้นเรียน จุดหมายสำคัญของการประเมินระดับ ชั้นเรียน คือ มุ่งหาคำตอบว่าผู้เรียนมีความก้าวหน้าทั้งด้านความรู้ ทักษะกระบวนการคุณธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์ อันเป็นผลเนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ หรือไม่/เพียงใด ดังนั้น การวัดและประเมิน ต้องใช้วิธีการที่หลากหลาย เน้นการปฏิบัติให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนและสามารถดำเนินการอย่างต่อเนื่องควบคู่ไปในกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยประเมินความประพฤติ พฤติกรรม การเรียน การร่วมกิจกรรม และผลงานจากโครงการ หรือ แฟ้มสะสมผลงาน ผู้ใช้ผลการประเมินในระดับชั้นเรียนที่สำคัญ คือ ตัวผู้เรียน ครูผู้สอนและพ่อแม่ ผู้ปกครอง จำเป็นต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย วิธีการ และค้นหาข้อมูลเกณฑ์ต่าง ๆ ที่จะทำให้สะท้อนให้เห็นภาพสัมฤทธิ์ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนจะทราบระดับความก้าวหน้า ความสำเร็จของตน ครูผู้สอนจะเข้าใจความต้องการของผู้เรียนแต่ละคน แต่ละกลุ่ม สามารถให้ระดับคะแนนหรือจัดกลุ่มผู้เรียนรวมทั้งประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของตนเองได้ ขณะที่พ่อแม่ ผู้ปกครองจะได้ทราบระดับความสำเร็จของผู้เรียน สถานศึกษาเป็นผู้กำหนดหลักเกณฑ์การประเมิน โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการ สถานศึกษา

การประเมินผลระดับสถานศึกษา เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าด้าน การเรียนรู้เป็นรายชั้นปีและช่วงชั้น สถานศึกษานำข้อมูลที่ได้นี้ไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุง พัฒนาการเรียนการสอนและคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้ รวมทั้งนำผลการ ประเมินรายช่วงชั้นไปพิจารณาคัดเลือกนักเรียนเลื่อนช่วงชั้น กรณีผู้เรียน ไม่ผ่านมาตรฐานการเรียนรู้ของ กลุ่มสาระต่าง ๆ สถานศึกษาต้องจัดให้มีการเรียนการสอนซ่อมเสริม และจัดให้มีการประเมินใหม่ การประเมินคุณภาพระดับชาติ สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนที่เรียนในปีสุดท้ายของแต่ละช่วง ชั้น ได้แก่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 6 เข้ารับการประเมินคุณภาพระดับชาติ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สำคัญ ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ภาษาอังกฤษ และกลุ่มสาระ การเรียนรู้อื่น ๆ ตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดข้อมูลที่ได้จากการประเมินจะนำไปใช้ในการ พัฒนา คุณภาพของผู้เรียนและคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาแต่ละแห่ง

4.12 เกณฑ์การผ่านช่วงชั้นและการจบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2544 ซึ่งใช้เวลาประมาณ 12 ปี ผู้เรียนสามารถจบการศึกษาได้ 2 ช่วง คือ จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ถือว่าจบการศึกษาภาคบังคับ และจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งถือว่าจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผู้เรียนผ่านการศึกษาแต่ละช่วงชั้น ตามเกณฑ์ ดังนี้

เกณฑ์มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 1, 2 และ 3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3

ประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 และมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 (จบการศึกษาภาคบังคับ)

4.12.1 ผู้เรียนต้องเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม และได้รับการตัดสินผลการเรียนให้ได้ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

4.12.2 ผู้เรียนต้องผ่านการประเมินการอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียน ให้ได้ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

4.12.3 ผู้เรียนต้องผ่านการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

4.12.4 ผู้เรียนต้องเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและผ่านการประเมินตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

4.13 เกณฑ์มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 (จบการศึกษาขั้นพื้นฐาน)

4.13.1 ผู้เรียนต้องเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระ และได้หน่วยกิตครบตามหลักสูตรที่สถานศึกษากำหนดและได้รับการตัดสินผลการเรียนให้ได้ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

4.13.2 ผู้เรียนต้องผ่านการประเมินการอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียน ให้ได้ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

4.13.3 ผู้เรียนต้องผ่านการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

4.13.4 ผู้เรียนต้องเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและผ่านการประเมินตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

4.14 เอกสารหลักฐานการศึกษา

สถานศึกษาต้องพิจารณาจัดทำเอกสารประเมินผลการเรียน เพื่อใช้ประกอบการดำเนินงานด้านการวัดและประเมินผลการเรียนตามที่เห็นสมควร เช่น เอกสารแสดงผลการเรียนรู้ของผู้เรียน แบบบันทึกผลการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในรายวิชาต่าง ๆ แบบรายงานการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเป็นรายบุคคล ระเบียบสะสมแสดงผลพัฒนาการด้านต่าง ๆ และแบบแสดงผลการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เป็นต้น

ทั้งนี้จะมีการกำหนดเอกสารหลักฐานการศึกษา ที่สถานศึกษาทุกแห่งต้องใช้เหมือนกัน เพื่อประโยชน์ในการสื่อความเข้าใจที่ตรงกัน และการส่งต่อ ได้แก่ เอกสารแสดงผลการเรียนรู้ เอกสารแสดงวุฒิการศึกษา แบบรายงานผู้สำเร็จการศึกษาภาคบังคับ และการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยจะกำหนดแนวทางการดำเนินงานในรายละเอียดต่อไป

4.15 การเทียบโอนผลการเรียน

ให้สถานศึกษาสามารถเทียบโอนผลการเรียนของผู้เรียน โดยการนำความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ที่ได้จากการศึกษาในรูปแบบต่างๆ และหรือจากการประกอบอาชีพ มาเทียบโอน เป็นผลการเรียนของหลักสูตรใดหลักสูตรหนึ่ง ในระดับที่กำลังศึกษาอยู่ การพิจารณาการเทียบโอน สถานศึกษาสามารถดำเนินการ ได้ดังนี้

4.15.1 พิจารณาจากหลักฐานการศึกษา ซึ่งจะให้ข้อมูลที่แสดงความรู้ ความสามารถ ของผู้เรียนในด้านต่างๆ

4.15.2 พิจารณาจากความรู้และประสบการณ์ตรงจากการปฏิบัติจริง การทดสอบ การสัมภาษณ์

4.15.3 พิจารณาจากความสามารถ และการปฏิบัติได้จริง ทั้งนี้ ให้เป็นไปตาม กฎกระทรวง และระเบียบที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

4.16 การพัฒนาศักยภาพครู

การพัฒนาศักยภาพครูถือเป็นหน้าที่ของสถานศึกษาที่จะพัฒนาให้เป็นครูมืออาชีพ โดยศึกษาวิเคราะห์ระบบต่าง ๆ ของสถานศึกษาว่ามีจุดอ่อน จุดแข็งอย่างไร รวมทั้งระบบการเรียน การสอน การวัดและการประเมินผล การวิเคราะห์ครูผู้สอนในด้านความสามารถ ความถนัด ความสนใจ ตลอดจนเจตคติที่มีต่อการเรียนการสอน เพื่อให้ได้ข้อมูลสำหรับพิจารณาสนับสนุน ให้มีการพัฒนาศักยภาพของครูอย่างต่อเนื่อง การกำหนดให้ครูจัดการเรียนการสอนเป็นกลุ่ม การมี ครูพี่เลี้ยง ครูทำหน้าที่พัฒนาหลักสูตร ครูแนะแนว ทั้งหมดเป็นกระบวนการที่สถานศึกษา ต้องพัฒนา สร้างสรรค์ให้เป็นระบบ โดยมีปัจจัยเกื้อหนุนที่มีประสิทธิภาพ พร้อมด้วยนวัตกรรมที่หลากหลาย ผู้เรียนมีระบบการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยมีผู้เรียนเป็นผู้ช่วยครู เพื่อให้กระบวนการเรียนรู้ดำเนิน ไปอย่างมีประสิทธิภาพ

การพัฒนาศักยภาพครู ให้มีความเป็นผู้นำทางวิชาการปฏิบัติหน้าที่โดยใช้กระบวนการ วิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ อาศัยความร่วมมือของครูแกนนำ ครูต้นแบบ และสถาบันการศึกษาชั้นสูง เช่น คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏ และมหาวิทยาลัยอื่น ๆ รวมทั้งชมรม วิชาชีพ ซึ่งจะช่วยพัฒนาครูให้มีศักยภาพในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเกณฑ์กำหนดคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน ได้อย่าง มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ เนื่องจากหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหลักสูตรที่ต้องอาศัยการตัดสินใจ ของผู้บริหารสถานศึกษา ครู พ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นหลักสำคัญ

4.17 การจัดหลักสูตรสถานศึกษา

สถานศึกษา เป็นชุมชนของการแสวงหาความรู้ สถานศึกษาจึงต้องมีหลักสูตรของตนเอง คือ หลักสูตรสถานศึกษา ประกอบด้วย การเรียนรู้ทั้งมวลและประสบการณ์อื่นๆ ที่สถานศึกษาแต่ละแห่งวางแผนเพื่อพัฒนาผู้เรียน โดยจะต้องจัดทำสาระการเรียนรู้ ทั้งรายวิชาที่เป็นพื้นฐานและรายวิชาที่ต้องการเรียนเพิ่มเติม เป็นรายปี หรือรายภาค จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกภาคเรียน และกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ จากมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของการจัดหลักสูตรสถานศึกษา

4.18 จุดมุ่งหมายของหลักสูตรสถานศึกษา

สถานศึกษาจะต้องทำงานร่วมกับครอบครัวและชุมชน ท้องถิ่น วัดและหน่วยงาน และสถานศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชนในท้องถิ่น เพื่อให้เกิดผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรสองประการ ซึ่งจุดมุ่งหมายทั้งสองประการนี้ให้แนวทางที่สำคัญ ซึ่งสถานศึกษาต้องพัฒนาหลักสูตรภายในบริบทและแนวทางนั้นๆ ดังนี้

4.18.1 หลักสูตรสถานศึกษาควรพัฒนาให้เด็กเกิดความสุขและความเพลิดเพลินในการเรียนรู้เปรียบเสมือนเป็นวิธีสร้างกำลังใจและเร้าใจให้เกิดความก้าวหน้าแก่ผู้เรียนให้ได้มากที่สุด มีความรู้สูงสุดสำหรับผู้เรียนทุกคน ควรสร้างความเข้มแข็ง ความสนใจ และประสบการณ์ให้ผู้เรียนและพัฒนาความมั่นใจให้เรียนและทำงานอย่างเป็นอิสระและร่วมใจกัน ควรให้ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้สำคัญๆ ในการอ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็น ได้ข้อมูลสารสนเทศและเทคโนโลยีสื่อสาร ส่งเสริมจิตใจที่อยากรู้อยากเห็น และมีกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล

4.18.2 หลักสูตรสถานศึกษาควรส่งเสริมการพัฒนาด้านจิตวิญญาณ จริยธรรม สังคมและวัฒนธรรมและโดยเฉพาะพัฒนาหลักการในการจำแนกแหว่งถูกและผิด เข้าใจและศรัทธาในความเชื่อของตน ความเชื่อและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันว่ามีอิทธิพลต่อตัวบุคคลและสังคม หลักสูตรสถานศึกษาต้องพัฒนาหลักคุณธรรมและความอิสระของผู้เรียน และช่วยให้เป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ สามารถช่วยพัฒนาสังคมให้เป็นธรรมขึ้น มีความเสมอภาค ควรพัฒนาความตระหนัก เข้าใจ และยอมรับสภาพแวดล้อมที่ตนดำรงชีวิตอยู่ ยึดมั่นในข้อตกลงร่วมกันต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งในระดับส่วนตน ระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับโลก หลักสูตรสถานศึกษาควรสร้างให้ผู้เรียนมีความพร้อมในการเป็นผู้บริโภคที่ตัดสินใจแบบมีข้อมูล และเป็นอิสระ และเข้าใจในความรับผิดชอบ

4.19 การสร้างหลักสูตรสถานศึกษา

หลักสูตรจะต้องสนองตอบต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจและเปลี่ยนไปตามธรรมชาติของการศึกษา ผู้สอนต้องปรับปรุงกระบวนการสอนและประเมินกระบวนการสอนของตน เพื่อสนองตอบต่อความต้องการของผู้เรียนที่เปลี่ยนแปลงและผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง

ทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม การศึกษาจะเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น ถ้าหลักสูตรมีการปรับปรุง ให้เป็นไปตามความต้องการและความจำเป็นตลอดเวลา สถานศึกษาควรดำเนินการจัดทำหลักสูตร ดังนี้

4.20 กำหนดวิสัยทัศน์

สถานศึกษาจำเป็นต้องกำหนดวิสัยทัศน์เพื่อมองอนาคตว่า โลกและสังคมรอบ ๆ จะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร และสถานศึกษาจะต้องปรับตัว ปรับหลักสูตรอย่างไร จึงจะพัฒนาผู้เรียน ให้เหมาะสมกับยุคสมัย ในการสร้างหลักสูตรสถานศึกษา สถานศึกษาต้องมีวิสัยทัศน์ ซึ่งทำได้โดย อาศัยความร่วมมือของชุมชน พ่อแม่ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ ผู้เรียน ภาคธุรกิจ ภาครัฐในชุมชน ร่วมกัน กับคณะกรรมการสถานศึกษา แสดงความประสงค์อันสูงส่งหรือวิสัยทัศน์ที่ปรารถนาให้สถานศึกษา เป็นสถาบันพัฒนาผู้เรียน ที่มีพันธกิจหรือภาระหน้าที่ร่วมกันในการกำหนดงานหลักที่สำคัญๆ ของ สถานศึกษา พร้อมด้วยเป้าหมาย มาตรฐาน แผนกลยุทธ์และแผนปฏิบัติการ และการติดตามผล ตลอดจนจัดทำรายงาน แจ้งสาธารณชน และส่งผลย้อนกลับให้สถานศึกษา เพื่อการปฏิบัติงาน ที่เหมาะสมตามหลักสูตรของสถานศึกษาและมาตรฐานหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของชาติ ที่กำหนดไว้

กระบวนการสร้างวิสัยทัศน์โดยอาศัยบุคคลต่างๆ เข้าไปมีส่วนร่วมนี้ เป็นกระบวนการ ที่มีพลังผลักดันให้แผนกลยุทธ์ที่สถานศึกษาสร้างขึ้นดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และมีทิศทาง ก่อให้เกิดเจตคติในทางที่สร้างสรรค์ดีงามแก่สังคมของสถานศึกษา มีระบบและหน่วยสนับสนุน ในการปฏิบัติงานเกิดขึ้นอย่างเป็นเครือข่าย เพียบพร้อม เช่น ระบบคุณภาพ ระบบหลักสูตร สาระ การเรียนรู้ การเรียนการสอน สื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล การติดตาม การรายงาน ฐานข้อมูลการเรียนรู้ การวิจัยแบบมีส่วนร่วม มีระบบสนับสนุนครูอาจารย์ เป็นต้น กระบวนการ สร้างวิสัยทัศน์ด้วยวิธีดังกล่าวนี้จะนำไปสู่การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตร การกำหนดสาระ การเรียนรู้หรือหัวข้อเรื่องในท้องถิ่นสนองตอบความต้องการของชุมชน

4.21 การจัดหลักสูตรสถานศึกษา

จากวิสัยทัศน์ เป้าหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ที่สถานศึกษาได้กำหนดไว้ สถานศึกษา จะต้องจัดทำสาระการเรียนรู้จากช่วงชั้น ให้เป็นรายปีหรือรายภาค พร้อมกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาด หวังไว้ให้ชัดเจนเพื่อให้ครูทุกคนคือ ครูผู้สอน และครูสนับสนุน ได้นำไปออกแบบการเรียนการสอน การบูรณาการ โครงการร่วม เวลาเรียน การมอบหมายงาน/โครงการ เพิ่มผลงาน หรือ การบ้านที่มี การวางแผนร่วมกันทั้งสถานศึกษา เป็นหลักสูตรสถานศึกษาที่ครอบคลุมภาระงานการจัดการศึกษา ทุกด้านของสถานศึกษา

4.22 การกำหนดสาระการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือภาค

สถานศึกษานำมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นของกลุ่มต่าง ๆ จากหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน วิเคราะห์ และกำหนดสาระการเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง เป็นรายปีหรือรายภาค ทั้งนี้ ต้องพยายามกำหนดให้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ตามเป้าหมาย และวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาด้วย พิจารณากำหนดวิธีการจัดการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล พร้อมทั้งการพิจารณาภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น และสามารถกำหนดในลักษณะผสมผสานบูรณาการ จัดเป็นชุดการเรียนรู้แบบยืดหยุ่นหัวข้อเรื่อง หรือจัดเป็นโครงการได้

4.23 การออกแบบการเรียนการสอน

จากสาระการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค สถานศึกษาต้องมอบหมายครูผู้สอนทุกคนต้องออกแบบการเรียนการสอน โดยคาดหวังว่าผู้เรียนควรจะสามารถทำอะไรได้ เช่น ช่วงชั้นที่ 1 ซึ่งมีชั้นประถมศึกษาปีที่ 1, 2 และ 3 นั้น ผู้เรียนจะเรียนรู้สาระเรื่องที่กำหนดได้ในระดับใด ยกตัวอย่างวิชาคณิตศาสตร์ ที่มีสาระที่ 1 : จำนวนและการดำเนินการ และมีมาตรฐาน ค. 1.1 : เข้าใจถึงความหลากหลายของการแสดงจำนวนและการใช้จำนวนในชีวิตจริง ผู้เรียนในช่วงชั้นนี้จะสามารถทำอะไรได้ เช่น ในช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นไว้ ข้อหนึ่งว่า มีความคิดรวบยอดและความรู้สึกเชิงจำนวนเกี่ยวกับจำนวนนับและศูนย์ และผู้เรียนในช่วงชั้นนี้จะมีความสามารถอย่างไร เช่น ผู้เรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 สามารถนับได้ 1 ถึง 100 และมากกว่า เป็นต้น และออกแบบการเรียนรู้จะต้องให้ผู้เรียนพัฒนาได้ทั้งด้านความรู้ ความคิด ทักษะ และเจตคติที่ดีต่อคณิตศาสตร์และสังคม

4.24 การกำหนดเวลาเรียนและจำนวนหน่วยกิต

ในการจัดการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี นั้น สถานศึกษาต้องตระหนักถึงเป็นความจำเป็นที่จะต้องจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยเน้นให้ผู้เรียนมีทักษะในด้านการอ่าน การเขียน การคิดเลข การคิดวิเคราะห์และการใช้คอมพิวเตอร์ด้วยวิธีการสอนที่ยืดหยุ่นหัวข้อเรื่องจากกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์หรือสังคมศึกษาเป็นหลัก ตามความเหมาะสมของท้องถิ่น บูรณาการการเรียนรู้ด้วยกลุ่มสาระต่าง ๆ เข้ากับหัวข้อเรื่องที่เรียนอย่างสมดุล ควรกำหนดจำนวนเวลาเรียน สำหรับสาระการเรียนรู้รายปี ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 และช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ควรกำหนดจำนวนเวลาสำหรับการเรียนตามสาระการเรียนรู้รายปี ให้เหมาะสม และสอดคล้องกับความจำเป็นในการสอนเพื่อเน้นทักษะพื้นฐาน เช่น การอ่าน การเขียน การคิดเลข และการคิดวิเคราะห์ โดยเฉพาะช่วงชั้นที่ 1 ซึ่งจะต้องจัดให้ผู้เรียนเรียนอย่างสนุกเพลิดเพลิน ซึ่งในแต่ละคาบเวลาไม่ควรใช้เวลายาวเกินความสนใจของผู้เรียน นอกจากผู้สอนจะจัดให้เป็นกิจกรรม เช่น

การฝึกให้เขียนหนังสือเป็นเล่ม เป็นต้น

การเรียนการสอนควรดำเนินไปตามความสนใจของผู้เรียน ครูผู้สอนในช่วงชั้นที่ 1 ควรเข้าใจจิตวิทยาการสอนเด็กเล็กอย่างลึกซึ้ง สามารถบูรณาการกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ให้ผสมกลมกลืนตอบสนองต่อชีวิตที่อยากรู้อยากเห็นของเด็กโดยเฉพาะ แต่ต้องไม่ลืมนุ่งเน้นทักษะพื้นฐานดังกล่าว สำหรับผู้เรียนในช่วงชั้นที่ 2 ซึ่งได้ผ่านการเรียนการเล่นเป็นกลุ่มมาแล้ว ในช่วงชั้นนี้จึงมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเริ่มทำงานเป็นทีม การสอนตามหัวข้อเรื่องจึงเป็นเรื่องสำคัญ หัวข้อเรื่องขนาดใหญ่สามารถจัดทำเป็นหัวข้อย่อย ทำให้ผู้เรียนรับผิดชอบไปศึกษาค้นคว้าตามหัวข้อย่อยเหล่านี้ เป็นการสร้างความรู้ของตนเองและใช้กระบวนการวิจัยควบคู่กับการเรียนตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และนำผลงานมาแสดง ทำให้ผู้เรียนทุกคนได้เรียนรู้ผลงานของกันและกันในรูปเพิ่มสะสมผลงาน

การเรียนในช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 ซึ่งเป็นช่วงสุดท้ายของการศึกษาภาคบังคับ เป็นการเรียนที่มุ่งพัฒนาความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน สถานศึกษานอกจากจะทบทวนการเรียนรู้ในกลุ่มสาระต่าง ๆ ที่ได้เรียนรู้ ตามมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่กำหนดไว้แล้ว จะต้องจัดการเรียนแบบบูรณาการเป็น โครงการมากขึ้น เป็นการเริ่มทำให้ผู้เรียนได้เข้าใจ การศึกษาสู่โลกของการทำงานตามความต้องการของท้องถิ่นและสังคม นวัตกรรมด้านการสอน และประสบการณ์ในการทำงานด้านต่างๆ แม้การเรียนภาษาที่สามารถเป็นช่องทางสู่โลกของการทำงานได้ และต้องชี้แจงให้ผู้เรียนได้ทราบว่าสังคมในอนาคตจะต้องอยู่บนรากฐานของความรู้ สถานศึกษาจึงต้องจัดบรรยากาศให้อยู่ในสภาพแห่งการเรียนรู้ที่สมบูรณ์เป็นตัวอย่างแก่สังคม และควรจัดรายวิชาหรือ โครงการที่สนองความถนัด ความสนใจของผู้เรียนเพิ่มขึ้นด้วย

การเรียนในช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6 ซึ่งเป็นช่วงสุดท้ายของ การศึกษาขั้นพื้นฐาน สถานศึกษาต้องจัดการเรียนรู้เพื่อเตรียมตัวให้ผู้เรียนมีความพร้อมในด้านการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นหรือการประกอบอาชีพ ดังนั้น สถานศึกษาควรจัดการเรียนการสอนเพื่อมุ่งส่งเสริมความถนัดและความสนใจของผู้เรียนในลักษณะ รายวิชาหรือ โครงการ

4.25 แนวทางการจัดหลักสูตรสถานศึกษา

เพื่อให้การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาดำเนินไปด้วยดี บรรลุตามที่คาดหวัง จึงกำหนดแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

4.25.1 การจัดทำสาระของหลักสูตร

1) การกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี หรือ รายภาคของสาระการเรียนรู้ของรายวิชาที่มีความเข้ม (Honour course) ให้สถานศึกษากำหนดได้ตามความเหมาะสม สอดคล้องกับรายวิชาที่จะจัด

2) กำหนดสาระการเรียนรู้รายปี หรือรายภาค โดยวิเคราะห์จากผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี หรือรายภาค ที่กำหนดไว้ในข้อ 1) ให้สอดคล้องกับสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ กลุ่มสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น รวมทั้งสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น และของชุมชน

3) กำหนดเวลาและหรือจำนวนหน่วยกิต สำหรับสาระการเรียนรู้รายภาค ทั้งสาระการเรียนรู้พื้นฐานและสาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษากำหนดเพิ่มเติมขึ้น ดังนี้

3.1) ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 และ ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 กำหนดสาระ การเรียนรู้เป็นรายปีและกำหนดจำนวนเวลา เรียนให้เหมาะสมและสอดคล้องกับมาตรฐาน

3.2) ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 กำหนดสาระการเรียนรู้เป็นรายภาคและ กำหนดจำนวนหน่วยกิตให้เหมาะสม สอดคล้องกับมาตรฐานและสาระการเรียนรู้

ในการกำหนดจำนวนหน่วยกิตของสาระการเรียนรู้รายภาค สำหรับช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ใช้เกณฑ์การพิจารณาที่ใช้เวลาจัดการเรียนรู้ 40 ชั่วโมงต่อภาคเรียน มีค่าเท่ากับ 1 หน่วยกิต

สาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาจัดทำเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นวิชาเฉพาะของสายอาชีพ หรือ โปรแกรมเฉพาะทางอื่นๆ ใช้เกณฑ์การพิจารณา คือ สาระการเรียนรู้ที่ใช้เวลาจัดการเรียนรู้ระหว่าง 40 - 60 ชั่วโมงต่อภาคเรียน มีค่าเท่ากับ 1 หน่วยกิต ทั้งนี้ สถานศึกษาสามารถกำหนดได้ตามความเหมาะสม และใช้หลักเกณฑ์เดียวกัน

4) จัดทำคำอธิบายรายวิชา โดยการนำผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี หรือ รายภาค สาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค รวมทั้งเวลาและจำนวนหน่วยกิตที่กำหนด ตามข้อ 1) 2) และ 3) มาเขียนเป็นคำอธิบายรายวิชา โดยให้ประกอบด้วย ชื่อรายวิชา จำนวนเวลาหรือจำนวนหน่วยกิต มาตรฐานการเรียนรู้ และสาระการเรียนรู้ของรายวิชานั้นๆ

สำหรับชื่อรายวิชามีแนวทางในการกำหนดดังนี้ ชื่อรายวิชาของสาระการเรียนรู้ ให้ใช้ตามชื่อกลุ่มสาระการเรียนรู้ ส่วนชื่อรายวิชาเลือกที่สถานศึกษาจัดทำเพิ่มขึ้น กำหนดได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้ ต้องสื่อความหมายได้ชัดเจน มีความสอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในรายวิชานั้น

5) จัดทำหน่วยการเรียนรู้ โดยการนำเอาสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค ที่กำหนดไว้ไปบูรณาการจัดทำเป็นหน่วยการเรียนรู้หน่วยย่อยๆ เพื่อความสะดวกในการจัดการเรียนรู้และ ผู้เรียนได้เรียนรู้ในลักษณะองค์รวม หน่วยการเรียนรู้แต่ละหน่วยประกอบด้วยมาตรฐานการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้และจำนวนเวลาสำหรับการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเมื่อเรียนครบทุกหน่วยย่อยแล้ว ผู้เรียนสามารถบรรลุตามผล การเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาคของทุกรายวิชา

ในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้จากบูรณาการทั้งภายในและระหว่างสาระการเรียนรู้หรือเป็นการบูรณาการเฉพาะเรื่องตามลักษณะสาระการเรียนรู้หรือเป็นการบูรณาการที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียน โดยพิจารณาจากมาตรฐานการเรียนรู้ที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน การจัดการเรียนรู้สำหรับหน่วยการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ โดยการปฏิบัติโครงการอย่างน้อย 1 โครงการ

6) จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้โดยวิเคราะห์จากคำอธิบายรายวิชารายปีหรือรายภาค และหน่วยการเรียนรู้ที่จัดทำ กำหนดเป็นแผนการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียนและผู้สอน

4.25.2 การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคน เข้าร่วมกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัย วุฒิภาวะ และความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน โดยคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1) การจัดกิจกรรมต่างๆ เช่น ชมรมวิชาการเพื่อเกื้อกูลส่งเสริมการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้

2) จัดกิจกรรมตามความสนใจ ความถนัดตามธรรมชาติ และความสามารถ ความต้องการ ของผู้เรียนและชุมชน

3) จัดกิจกรรมเพื่อปลูกฝังให้ผู้เรียนมีบุคลิกภาพและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ฝึกรการทำงานที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง และส่วนรวม เช่น กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี เป็นต้น

4) จัดกิจกรรมประเภทบริการด้านต่าง ๆ ฝึกรการทำงานที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง และส่วนรวม

5) การประเมินผลการปฏิบัติกิจกรรมอย่างเป็นระบบ โดยให้ถือว่าเป็นเกณฑ์ประเมินผลการผ่านช่วงชั้นเรียน

4.25.3 การกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์

สถานศึกษาต้องร่วมกับชุมชน กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่สถานศึกษา จะกำหนดเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์นั้น สามารถกำหนดขึ้นได้ตามความต้องการ โดยให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความจำเป็นที่จะต้องมีการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมดังกล่าวให้แก่ผู้เรียน เพิ่มจากที่กำหนดไว้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ

ในแต่ละภาคเรียน หรือ ปีการศึกษา ครูผู้สอนต้องจัดให้มีการวัดและประเมินผลรวมด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน โดยเป็นการประเมินเชิงวินิจฉัย เพื่อการปรับปรุงพัฒนา และการส่งต่อ ทั้งนี้ ควรประสานสัมพันธ์กับผู้เรียน ผู้ปกครอง และผู้เกี่ยวข้อง ร่วมกันประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์รายปี/รายภาค

ในแต่ละช่วงชั้น สถานศึกษาต้องจัดให้มีการวัดและประเมินผลรวมด้านคุณลักษณะ

อันพึงประสงค์ของผู้เรียน เพื่อทราบความก้าวหน้าและพัฒนาการของผู้เรียน สถานศึกษาจะได้นำไปกำหนดแผนกลยุทธ์ในการปรับปรุงพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด แนวทางการวัดและประเมินผลด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้เป็นไปตามที่สถานศึกษากำหนด

4.26 การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย เพื่อให้สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ และความต้องการของผู้เรียน โดยให้ผู้สอนนำกระบวนการวิจัยมาผสมผสานหรือนบูรณาการใช้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน และเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ สามารถใช้กระบวนการวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ โดยมีขั้นตอนการปฏิบัติเริ่มตั้งแต่การวิเคราะห์ปัญหา การวางแผนแก้ปัญหาหรือพัฒนา การดำเนินการแก้ปัญหาหรือพัฒนา การเก็บรวบรวมข้อมูล การสรุปผลการแก้ปัญหาหรือพัฒนา และการรายงานผลการเรียนรู้และการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้

4.27 การกำกับ ติดตาม ประเมินและรายงาน

ในการจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหลักการที่สำคัญในการให้ทุกส่วน ทุกฝ่ายในสังคมมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษาและกระจายอำนาจการศึกษาไปยังท้องถิ่นโดยตรง โดยเฉพาะสถานศึกษาซึ่งเป็นผู้จัดการเรียนการสอน ดังนั้น เพื่อให้ผลผลิตทางการศึกษา คือ ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนดและสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและสังคม จำเป็นต้องมีระบบการกำกับ ติดตาม ประเมิน และรายงานผลการศึกษามีประสิทธิภาพ เพื่อให้ทุกกลุ่ม ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษาเห็นความก้าวหน้า ปัญหาอุปสรรค ตลอดจนให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือ ส่งเสริม และสนับสนุนการวางแผน และดำเนินงานการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพอย่างแท้จริง

การกำกับ ติดตาม ประเมิน และรายงานผลการจัดการศึกษา เป็นกระบวนการที่เป็นกลไกหนึ่งของการประกันคุณภาพการศึกษาให้เป็นไปตามที่มาตรฐานกำหนด โดยต้องมีการดำเนินการที่เป็นระบบเครือข่าย ครอบคลุมทั้งหน่วยงานภายใน และภายนอกกระทรวง ตั้งแต่ระดับชาติ เขตพื้นที่และสถานศึกษาในรูปแบบของคณะกรรมการที่มาจากบุคคลทุกระดับและทุกอาชีพในการกำหนดดูแล และประเมินผล ต้องมีการรายงานผลจากทุกระดับให้ทุกฝ่ายรวมทั้งประชาชนทั่วไปทราบ เพื่อค้นหาแนวทางร่วมกันพัฒนาคุณภาพต่อไป เพื่อให้การจัดการศึกษาของสถานศึกษามีคุณภาพอย่างแท้จริงต้องมีการประเมินผลการจัดการศึกษา ทั้งระดับชาติ เขตพื้นที่และสถานศึกษา

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

มัลลิกา อาวุธวัฒน์ (2523 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาปัญหาการบริหารลูกเสือโรงเรียนในทัศนะของผู้บริหารการศึกษา และผู้บริหารโรงเรียน ในเขตการศึกษา 7 โดยศึกษาถึงปัญหาการบริหารลูกเสือในโรงเรียนรวม 6 ด้าน คือ ด้านผู้บริหาร ด้านผู้บังคับบัญชาลูกเสือ ด้านลูกเสือ ด้านหลักสูตรลูกเสือ ด้านกิจกรรมลูกเสือ และด้านการติดตามผล ซึ่งผลการศึกษาพบว่าผู้บริหารสถานศึกษามีความเห็นว่ ปัญหาการบริหารสถานศึกษา การบริหารลูกเสือในโรงเรียนเป็นปัญหาน้อยกว่าผู้บริหารสถานศึกษาทั้ง 6 ด้านและเมื่อเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา มีความเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในส่วนที่เป็นปัญหาเกี่ยวกับผู้บริหารและการติดตามผล

สุภัทรา ฤทธิบุตร (2525 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัญหาการบริหารหลักสูตรวิชาลูกเสือในโรงเรียนประถมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า โรงเรียนที่จัดสอนกิจกรรมลูกเสือส่วนใหญ่ยังขาดบุคลากรที่มีความสามารถในการสอนลูกเสือ ครูใหญ่ให้การสนับสนุนในการสอนลูกเสือในโรงเรียน แต่ยังไม่ให้ความสนใจในการติดตามผล ครูอื่น ๆ ที่ไม่ได้สอนลูกเสือยังไม่เห็นความสำคัญและไม่ให้ความร่วมมือในการสอนลูกเสือเท่าที่ควร ผู้ปกครองไม่มีเวลาที่จะให้ความสนใจ ร่วมมือ ในการจัดกิจกรรมลูกเสือ งบประมาณในการจัดกิจกรรม และซื้ออุปกรณ์ยังไม่เพียงพอ เวลาสอนแต่ละครั้งน้อยเกินไป และบริเวณที่ใช้สอนลูกเสือบดแคบ

บุญธรรม พิมพ์ภรณ์ (2529 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัญหาการบริหารหลักสูตรวิชาลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตการศึกษา 12 รวม 5 ด้าน ผลการวิจัยพบว่า

1. ด้านผู้บริหารโรงเรียน ปัญหาที่เกิดขึ้นมากที่สุด คือผู้บริหารโรงเรียนมิได้จัดให้มีการฝึกอบรมครูให้เข้าใจหลักสูตรวิชาลูกเสือขึ้นภายในโรงเรียน ปัญหาที่เกิดขึ้นน้อยที่สุดคือผู้บริหารให้การสนับสนุน ส่งเสริมให้ผู้บังคับบัญชาเข้ารับการฝึกอบรมวิชาลูกเสือน้อย

2. ด้านครูผู้สอนวิชาลูกเสือ ปัญหาที่เกิดขึ้นมากที่สุด คือ การวัดและประเมินผลการเรียนการสอนตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ไม่เหมาะสมกับเนื้อหาวิชา ปัญหาที่เกิดขึ้นน้อยที่สุด คือ ครูผู้สอนวิชาลูกเสือไม่มีคุณวุฒิทางลูกเสือ

3. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ปัญหาที่เกิดขึ้นมากที่สุด คือ การวัดและประเมินผลการเรียนการสอนตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ไม่เหมาะสมกับเนื้อหาวิชา ปัญหาที่เกิดขึ้นน้อยที่สุด คือ การจัดคาบสอนตามตารางสอนเป็นไปได้อย่าง

4. ด้านตัวนักเรียน ปัญหาที่เกิดขึ้นมากที่สุด คือ นักเรียนให้ความสำคัญในการเรียน วิชาลูกเสือน้อยเมื่อเทียบกับวิชาอื่น ปัญหาที่เกิดขึ้นน้อยที่สุดคือนักเรียนขาดเรียนบ่อยครั้งในการเรียน วิชาลูกเสือ

5. ด้านการนิเทศหลักสูตรวิชาลูกเสือ ปัญหาที่เกิดขึ้นมากที่สุด คือ ครูผู้สอนวิชา ลูกเสือไม่ได้รับการนิเทศและติดตามผลการเรียนวิชาลูกเสืออย่างสม่ำเสมอ ปัญหาที่เกิดขึ้นน้อยที่สุด คือ การจัดอบรมครูผู้สอนวิชาลูกเสือในโรงเรียนไม่เพียงพอ

ปัญหาการบริหารหลักสูตรวิชาลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยรวมทั้ง 5 ด้าน มี ปัญหาอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง ปัญหาที่เกิดขึ้นมากที่สุด คือ การนิเทศหลักสูตรวิชาลูกเสือ ปัญหาที่ เกิดขึ้นน้อยที่สุด คือ ปัญหาด้านผู้บริหาร

ประกายภาพ ชุ่ม (2530 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาปัญหาการบริหารหลักสูตร วิชาลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตการศึกษา 6 เพื่อจัดอันดับความสำคัญของปัญหาการบริหาร หลักสูตรวิชาลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตการศึกษา 6 ซึ่งผลการศึกษา พบว่า อันดับความ สำคัญของปัญหาเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่เป็นปัญหาอันดับ 1 คือ ด้านการนิเทศ หลักสูตรวิชาลูกเสือ อันดับ 2 คือ ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน อันดับ 3 ด้านตัวนักเรียน อันดับ 4 ด้านครูผู้สอนวิชาลูกเสือ และปัญหาอันดับสุดท้าย คือ ด้านผู้บริหารโรงเรียน

วิจิตร พงศ์สุวรรณ (2534 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัญหาการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด ผลการศึกษาพบว่า

1. ด้านบริหาร พบว่า ข้อที่มีปัญหาระดับปานกลาง ได้แก่ การประเมิน โครงการ การจัดตั้งกองลูกเสือ การประชาสัมพันธ์ การจัดทำแผนปฏิบัติการ การจัดทำแผนและการแต่งตั้งคณะ ทำงาน ปัญหาระดับมาก ได้แก่ การเงินของกิจกรรมลูกเสือ ส่วนการประสานงานกับชุมชนเป็น ปัญหาระดับน้อย

2. ด้านบุคลากร พบว่า ปัญหาระดับกลาง ได้แก่ การจัดสวัสดิการ การพัฒนา บุคลากร การจัดบุคลากรรับผิดชอบ / ครูผู้สอน ส่วนปัญหาการสร้างขวัญกำลังใจของบุคลากรเป็น ปัญหาระดับน้อย

3. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่า ปัญหาระดับปานกลาง ได้แก่ แผน การสอน การเตรียมสถานที่เรียน/ฝึกอบรม การตรวจประเมินผล รูปแบบของกิจกรรม ขั้นตอน และการดำเนินการจัดกิจกรรม ส่วนปัญหาการแบ่งกลุ่ม/กอง/หมู่ เป็นปัญหาระดับน้อย

4. ด้านสื่อวัสดุอุปกรณ์ พบว่า ปัญหาระดับมาก ได้แก่ การจัดหา ซื้อหา จัดซื้อ จัดทำ การรับบริจาค ส่วนปัญหาการพัฒนาสื่อ การใช้สื่อ การเก็บรักษาและการได้รับความช่วยเหลือ เป็นปัญหาระดับปานกลาง

5. ด้านการนิเทศ ติดตามผล พบว่า มีปัญหาระดับปานกลาง ได้แก่ สื่อและเครื่องมือ

ในการนิเทศ การรวบรวม รายงาน สรุปแผนปฏิบัติงานนิเทศ และการดำเนินการนิเทศ (ภายใน และภายนอก)

6. ด้านการวัดผลประเมินผล พบว่า มีปัญหาในระดับปานกลางทุกข้อ ได้แก่ การจัดทำ หรือ สร้างเครื่องมือและประเมินผลให้มีคุณภาพ การวิเคราะห์ผล วิธีการประเมิน และการวางแผน / ปฏิบัติตามแผน

ตระกูล ดอกบัว (2536 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัญหาการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตการศึกษา 10 จากการศึกษา พบว่า ผู้บริหารและหัวหน้าหมวดกิจกรรมในโรงเรียน มีปัญหาเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมลูกเสืออยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน โดยมีด้านการนิเทศ ติดตามและรายงาน อยู่ในระดับมาก ด้านการจัดสรรงบประมาณ การประเมินผล การจัดบุคลากรรับผิดชอบ การจัดอาคารสถานที่ การมอบหมายงาน และการจัดองค์กร มีปัญหาตามลำดับ สำหรับปัญหาการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนมัธยมขนาดใหญ่และขนาดกลางโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อแยกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการติดตาม นิเทศ และรายงานมีปัญหามาก โรงเรียนควรจัดให้มีการติดตามนิเทศและรายงานในการจัดกิจกรรมลูกเสือให้เป็นระบบ มีความต่อเนื่องและทั่วถึงอย่างเป็นขั้นตอน

อภิชาติ หวังสวัสดิ์ปรีชา (2539 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อศึกษาระดับการปฏิบัติงานกิจกรรมลูกเสือของผู้บังคับบัญชาลูกเสือในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ และเพื่อเปรียบเทียบการปฏิบัติงานการจัดกิจกรรมลูกเสือสำรอง ลูกเสือสามัญและลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ของผู้บังคับบัญชาลูกเสือที่มีวุฒิทางลูกเสือขั้นความรู้เบื้องต้นและขั้นความรู้ขั้นสูงโดยจำแนกเป็น 6 ด้าน คือ ด้านการบริหาร ด้านบุคลากร ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านสื่อและวัสดุอุปกรณ์ ด้านการนิเทศติดตามผล และด้านการวัดและประเมินผล ผลการวิจัย พบว่า

1. ผู้บังคับบัญชาลูกเสือ มีการปฏิบัติงานการจัดกิจกรรมลูกเสือ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สำหรับด้านที่มีการปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านการบริหาร ด้านบุคลากร ด้านสื่อ และวัสดุอุปกรณ์ ด้านการนิเทศติดตามผล และด้านการวัดและประเมินผล

2. เมื่อเปรียบเทียบการปฏิบัติงานการจัดกิจกรรมลูกเสือ พบว่า ผู้บังคับบัญชาลูกเสือที่มีวุฒิทางลูกเสือขั้นความรู้ขั้นสูง มีระดับการปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านการบริหาร ด้านบุคลากร ด้านสื่อและวัสดุอุปกรณ์ ด้านการนิเทศติดตามผล และด้านการวัดและ

ประเมินผล พบว่า แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งโดยรวมและรายด้าน ยกเว้น การวัดและประเมินผล พบว่า แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3. เมื่อเปรียบเทียบการปฏิบัติงาน การจัดกิจกรรมลูกเสือสำรอง ลูกเสือสามัญและลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ของผู้บังคับบัญชาลูกเสือ พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งโดยรวมและรายด้าน

สรุปผล จิตต์น้อม (2545 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องปัญหาการจัดกิจกรรมลูกเสือสามัญในโรงเรียนเทศบาล สังกัดเขตการศึกษา 10 สรุปผลการวิจัย พบว่า ปัญหาการจัดกิจกรรมลูกเสือสามัญในโรงเรียนเทศบาล สังกัดเขตการศึกษา 10 โดยรวมมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

1. ด้านบุคลากร มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก คือ โรงเรียนจัดครูสอนกิจกรรมลูกเสือตรงกับความรู้และประสบการณ์ โรงเรียนสนับสนุนการจัดส่งครูเข้ารับการฝึกอบรมเพื่อเป็นผู้บังคับบัญชาลูกเสือและครูในโรงเรียนผ่านการฝึกอบรมลูกเสือ

2. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก คือ โรงเรียนจัดกิจกรรมเดินทางไกลและอยู่ค่ายพักแรมเป็นประจำทุกปี โรงเรียนจัดกิจกรรมวันสำคัญทางลูกเสือที่จังหวัด/อำเภอจัดเป็นประจำทุกปีและครูผู้สอนจัดการเรียนการสอนกิจกรรมลูกเสือตามที่หลักสูตรกำหนด

3. ด้านอุปกรณ์และสถานที่มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลางทุกข้อเรียงอันดับจากค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก คือ โรงเรียนจัดหาอุปกรณ์และสื่อการสอนเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ครูผู้สอน โรงเรียนมีแผนการสอนและคู่มือการจัดกิจกรรมและความเหมาะสมของวัสดุอุปกรณ์และสื่อการสอนที่นำมาใช้

4. ด้านการนิเทศ มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก คือ โรงเรียนมีบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถในการนิเทศกิจกรรมลูกเสือ ผู้บริหารได้นิเทศ และติดตามผลการจัดกิจกรรมลูกเสืออย่างจริงจัง และต่อเนื่องและโรงเรียนจัดส่งครูเข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนากิจการลูกเสือ

5. ด้านงบประมาณ มีปัญหาอยู่ในระดับมาก 1 ข้อ คือ โรงเรียนจัดเก็บเงินบำรุงลูกเสือประจำปีจากลูกเสือและผู้บังคับบัญชาลูกเสือเป็นประจำทุกปีและมีระดับปานกลาง 6 ข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก คือ โรงเรียนปฏิบัติตามระเบียบกำหนดให้การเก็บรักษา และการใช้จ่ายเงินลูกเสือ โรงเรียนใช้งบประมาณสอดคล้องกับกิจกรรมลูกเสือ และโรงเรียนมีการรายงานการใช้จ่ายงบประมาณเกี่ยวกับกิจกรรมลูกเสือแก่ผู้เกี่ยวข้อง

6. ด้านการวัดผลประเมินผล มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ โดยเรียงลำดับ

ค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก คือ โรงเรียนใช้เกณฑ์การประเมินผลกิจกรรมลูกเสือได้อย่างเหมาะสม การประเมินผลสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ โรงเรียนมีการประเมินผลวิชาลูกเสือตรีโท เอก สอดคล้องตามหลักสูตร

2. งานวิจัยต่างประเทศ

เคลียนเฟลด์ (Kleinfeld. 1983 : 51) ได้เสนอบทวิจัย สรุปว่า ความรับผิดชอบ การช่วยเหลือสังคม การบริการต่าง ๆ เป็นแนวทางและพื้นฐานสำคัญในการเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่จากการสังเกตและการสำรวจหน่วยงานที่รับผิดชอบลูกเสือ-เนตรนารี สมาชิกและผู้ปกครอง 2 สโมสร ลูกเสือ 2 กอง และเนตรนารี 2 กอง พบว่า หน่วยงานที่ช่วยเหลือสังคม มีความรับผิดชอบบริการงานดี จะเป็นพื้นฐานในการวางรากฐานชีวิต จะประสบผลสำเร็จ แต่ที่สำคัญจะต้องมีการสอนอย่างจริงจัง มีประสบการณ์และชำนาญในการสอน ไม่ใช่สอนทุกสิ่งทุกอย่างหรือทั้งหมด จะต้องมีการวางแผนและจัดเตรียมโครงการ โดยเฉพาะจะต้องสามารถวางแผนและจัด โปรแกรมทำงานได้เป็นอย่างดี

โอสุเกะ (Osuke. 1991: 4169-A) ได้ทำการวิจัยเรื่องความพึงพอใจและไม่พึงพอใจในการทำงานของอาจารย์ที่ทำงานเต็มเวลา ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในคาโกต้าตอนใต้ ผลการวิจัยพบว่า

1. องค์กรประกอบที่ทำให้เกิดความไม่พอใจในการทำงานของอาจารย์ที่ทำงานเต็มเวลา ทั้ง 2 ด้าน คือ งานที่ทำ ความสำเร็จในการทำงาน ความไม่พึงพอใจในการทำงาน จากนโยบายของผู้บริหาร เงินเดือนต่ำ ผลประโยชน์และค่าตอบแทนไม่เพียงพอ

2. องค์กรประกอบที่ทำให้เกิดความพอใจในการทำงานของอาจารย์ ได้แก่ งานส่วนตัว การสอนส่วนตัว ความรับผิดชอบในอาชีพ ความก้าวหน้าในอาชีพ การนิเทศของผู้บริหารสถานภาพทางด้านอาชีพ ความมั่นคงในงานที่ทำ สภาพการทำงาน ความสัมพันธ์ส่วนตัว สิทธิในการตัดสินใจ และสมรรถภาพทางด้านเทคนิค

โมค (Moak. 1993 : 4173) ได้ศึกษาความพึงพอใจในอาชีพของผู้บริหารการศึกษาผู้ใหญ่ในรัฐเวอร์จิเนีย โดยใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น และแบบวิจัยของมินเนโซต้า ผลการวิจัยพบว่า

1. โดยเฉลี่ยแล้ว ผู้บริหารการศึกษาผู้ใหญ่มีความพึงพอใจในหน้าที่การงานพบว่า ความพอใจในการบริหารการศึกษาผู้ใหญ่ นั้นถ้าทำเองประเมินผลเอง ก็จะเป็นความพึงพอใจทางบวกถ้าคนอื่นประเมินก็จะเป็นไปทางลบ

2. ผู้บริหารส่วนใหญ่พอใจในด้านการบริหารสังคม คุณค่าทางจริยธรรมและผลสำเร็จในการทำงาน แต่ไม่ค่อยพึงพอใจในด้านการพัฒนาอาชีพ นโยบายและการปฏิบัติการยอมรับนับถือ ค่าตอบแทน ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของเฮิร์ชเบิร์ก

3. การกำหนดลักษณะของงานของคนเหมือนงานอื่น ๆ เช่น ผู้จัดการครู ลูกจ้าง
ทั่วไป

4. ตัวแปรด้านส่วนตัว ไม่ปรากฏว่าสัมพันธ์กับความพึงพอใจในอาชีพ
5. ผู้บริหารการศึกษาผู้ใหญ่ต้องการที่จะเข้ารับการฝึกอบรมเพิ่มเติม
6. พบว่าสัดส่วนการเป็นผู้บริหารเป็นสตรีมากขึ้น และมีอายุน้อย

จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่กล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่า ปัญหาการบริหาร
กิจกรรมลูกเสือส่วนใหญ่จะมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการบริหารหลักสูตรผู้บริหารมีส่วน
ร่วมในการช่วยแก้ปัญหาในการใช้หลักสูตรวิชาลูกเสือให้กับครูก่อนข้างน้อย จำนวนครูผู้ทำการสอน
ลูกเสือไม่เพียงพอ เวลาที่กำหนดไว้ในหลักสูตรของรายวิชาลูกเสือไม่เหมาะสมกับเนื้อหา นักเรียนให้
ความสำคัญในการเรียนวิชาลูกเสือน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับวิชาอื่น การนิเทศหลักสูตรครูไม่ได้รับการ
ช่วยเหลือจากศึกษานิเทศก์เกี่ยวกับแหล่งวิชาการเกี่ยวกับลูกเสือ ส่วนปัญหาการจัดกิจกรรมลูกเสือ
พบว่า ส่วนใหญ่มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ด้านครูผู้สอนกิจกรรมลูกเสือ มีปัญหามากที่สุดคือ
ครูผู้สอนขาดการประชุมร่วมกันเพื่อวางแผนการจัดกิจกรรมลูกเสือ ด้านผู้ปกครอง คือ ผู้ปกครอง
ขาดความรู้ ความเข้าใจต่อวัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรมลูกเสือ ด้านการจัดการเรียนการสอน
ปัญหาที่พบมากที่สุด คือ โรงเรียนไม่มีอาคารสถานที่สำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
ลูกเสือโดยเฉพาะด้านอุปกรณ์และสื่อการสอน ปัญหาที่พบมากที่สุดคือ โรงเรียนไม่มีหน่วยกลาง
สำหรับจัดทำสื่อประกอบการเรียนการสอน ด้านการประเมินผล ส่วนใหญ่ครูผู้สอนไม่ได้ประชุม
วางแผนร่วมกันเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลกิจกรรมลูกเสือ

จากปัญหาด้านต่าง ๆ ดังได้กล่าวข้างต้นจะมีผลกระทบต่อความรู้สึก และความพึงพอใจใน
การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนลูกเสือของผู้รับผิดชอบทั้งผู้บริหารสถานศึกษา ผู้กำกับกองลูกเสือ
และครูผู้สอนลูกเสือ ทั้งนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะมีผลกระทบต่อหลักการ วัตถุประสงค์และเป้าหมาย
ของคณะลูกเสือแห่งชาติ มุ่งหวังให้กิจกรรมลูกเสือเป็นกิจกรรมที่สร้างพัฒนาการให้กับเด็กทั้งด้าน
ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เป็นผู้ที่มีคุณธรรมและอื่น ๆ ตามที่จุดมุ่งหมายของ
หลักสูตรที่กำหนด